

Załącznik

do Uchwały Nr VIII/50/07

Rady Gminy Bolimów

z dnia 27 kwietnia 2007 r.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY BOLIMÓW NA LATA 2007-2013

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Bolimów na lata 2007-2013
Urząd Gminy Bolimów Adres: ul. Łowicka 9 99-417 Bolimów
Autorzy: Angelika Nowak Przemysław Bajor

		Spis treści	3
I.		Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego	4
II.		Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu.	5
	1.	Położenie, powierzchnia, ludność	5
		a. Położenie	5
		b. Środowisko naturalne	8
		c. Turystyka	13
		d. Infrastruktura techniczna	22
		e. Możliwości budżetu gminy	30
		f. Identyfikacja problemów	30
	2.	Gospodarka	31
		a. Działalność gospodarcza, struktura podstawowych branż	31
		b. Rolnictwo	41
		c. Identyfikacja problemów	42
	3.	Sfera społeczna	42
		a. Sytuacja demograficzna i społeczna terenu	42
		b. Migracje	44
		c. Struktura ludności według wieku, płci i wykształcenia	45
		d. Bezrobocie	47
		e. Infrastruktura edukacyjna i sportowa	50
		f. Kultura	53
		g. Bezpieczeństwo publiczne	54
		h. Opieka zdrowotna	55
		i. Pomoc społeczna	56
		j. Identyfikacja problemów	57
III.		Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze	58
	1.	Celowość zadań planowanych do realizacji	58
	2.	Identyfikacja mocnych i słabych strony Gminy Bolimów	59
	3.	Szanse rozwoju Gminy Bolimów	63
	4.	Zagrożenia rozwoju Gminy Bolimów	64
IV.		Realizacja zadań i projektów	65
V.		Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy/województwa	79
	1.	Powiązanie z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007- 2013	79
	2.	Powiązanie z Narodową Strategią Spójności	81

	3.	Powiązanie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego	82
	4.	Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego	82
VI.		Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego	84
VII.		Plan finansowy	94
VIII.		System wdrażania	97
	1.	Zarządzanie	98
	2.	Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Gminy Bolimów	98
IX.		Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	100
	1.	Monitorowanie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego	100
	2.	Narzędzia służące zbieraniu informacji zaproponowane w czasie opracowania Planu Rozwoju Lokalnego	103
	3.	Ocena i komunikacja społeczna	104
X.		Współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi	107
	1.	Uwarunkowania współpracy	107
	2.	Organizacje pozarządowe jako partner samorządu terytorialnego	109
		Załącznik 1. Raport monitoringowy z realizacji projektu	112
		Załącznik 2. Tabela Ewaluacyjna	114
		Załącznik 3. Karta realizacji projektu	115

I. Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem przedstawiającym wyczerpującą diagnozę sytuacji w gminie, formułującym wynikające z niej wnioski i prezentującym zaplanowane na ich podstawie działania. Działania te, charakteryzujące się kompleksowością i zintegrowanym podejściem, mają na celu zrównoważony rozwój terenu dla którego został sporządzony. Obszar, na którym będą wdrażane działania przewidziane w niniejszym dokumencie obejmuje teren wyznaczony granicami administracyjnymi gminy wiejskiej Bolimów.

Czas realizacji zadań, o których mowa w Planie Rozwoju Lokalnego jest tożsamy z okresem programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2007 – 2013. Rezultaty i oddziaływanie niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2010 - 2013 obejmą także następny okres programowania.

Dokument został przygotowany we współpracy Urzędu Gminy Bolimów z ekspertami firmy Bajor Consulting w Łodzi oraz przy zaangażowaniu podmiotów prywatnych i osób fizycznych z terenu gminy. PRL został przyjęty uchwałą Rady Gminy Bolimów jako dokument obowiązujący w brzmieniu jak poniżej.

Podczas przygotowywania dokumentu, korzystano m. in. z następujących materiałów i źródeł:

- Główny Urząd Statystyczny – Bank Danych Regionalnych – część diagnostyczna;
- dane i statystyki wydziałów Urzędu Gminy Bolimów – część diagnostyczna;
- Studium Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bolimów;

W dokumencie zawarto odniesienia do założeń następujących dokumentów:

- projekt Narodowej Strategii Spójności 2007- 2013;
- projekt Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Łódzkiego;
- projekt Programu Operacyjnego „Infrastruktura i środowisko”;
- projekt Programu Operacyjnego „Kapitał ludzki”;
- projekt Programu Operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”.

II. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem Planu

1. Położenie i powierzchnia gminy

a) Położenie

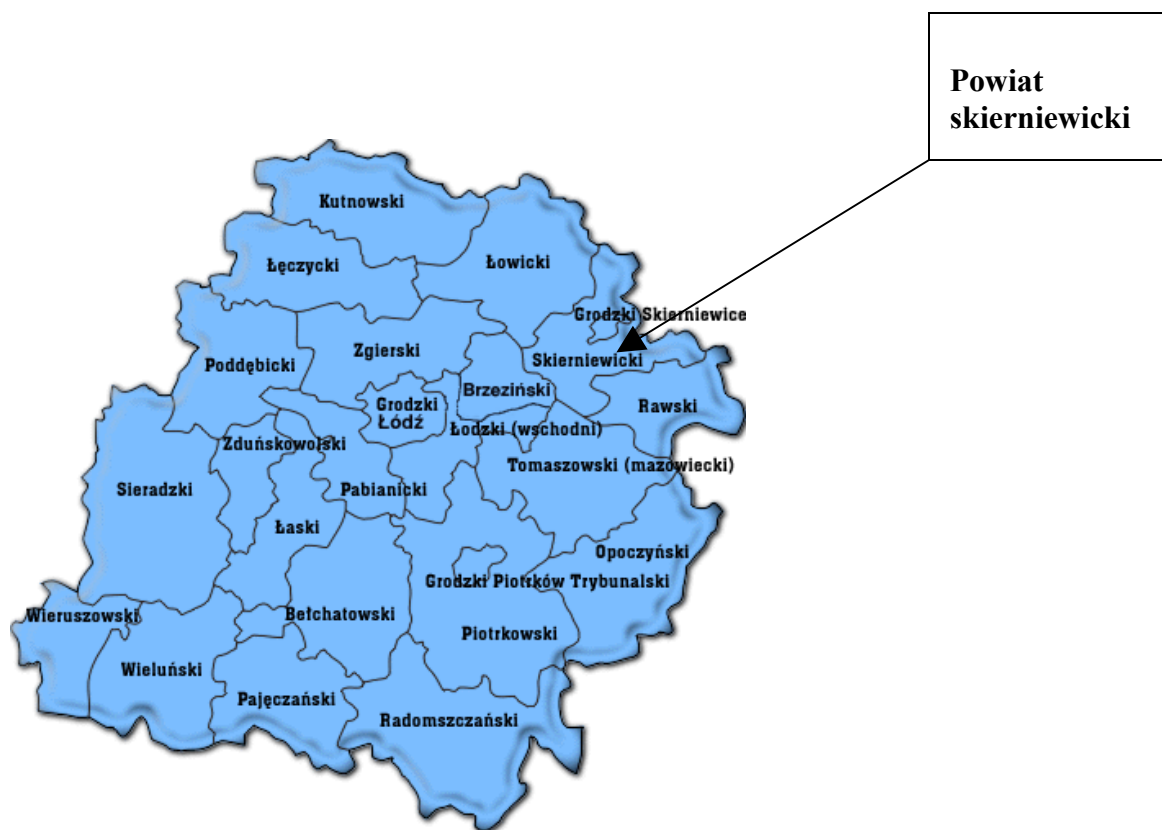
Gmina Bolimów leży na skraju województwa łódzkiego, w północnej części powiatu skierniewickiego, w miejscu gdzie graniczy on z trzema innymi powiatami: łowickim, sochaczewskim i żyrardowskim. Gmina zajmuje powierzchnię 11 221 ha i liczy ponad 4 tys. mieszkańców. Sąsiednie gminy to: na południu - gmina Skierniewice, na zachodzie - gmina Nieborów (województwo łódzkie, powiat łowicki), na północy - gmina Nowa Sucha (województwo mazowieckie, powiat sochaczewski), a na wschodzie gminy - Puszcza Mariańska i Wiskitki (województwo mazowieckie, powiat żyrardowski).

Stolicą gminy jest Bolimów - dawne miasteczko, dziś wieś i siedziba gminy, malowniczo położona na Równinie Łowicko - Błońskiej, nad rzeką Rawką.

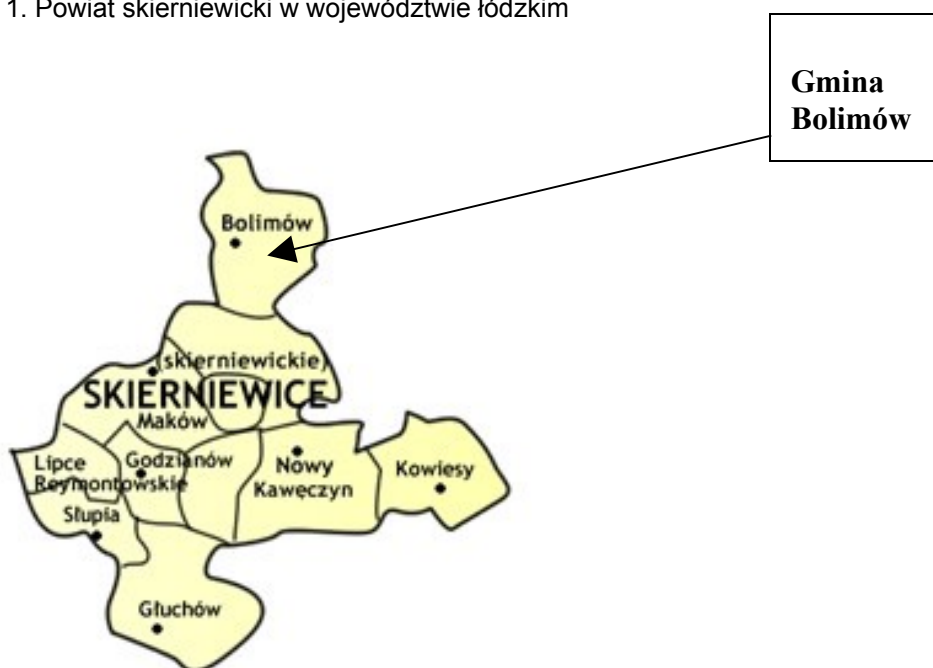
Tabela 1: Ogólna charakterystyka Gminy Bolimów	
Typ gminy	Gmina wiejska
Powierzchnia	11 221 ha
Ludność	4082 os.
Ilość sołectw	21
Ilość miejscowości	20

Źródło: Opracowanie własne Bajor Consulting na podstawie danych GUS

W skład gminy wchodzi miejscowości - wsie: Bolimów, Bolimowska Wieś, Kolonia Bolimowska-Wieś, Humin-Dobra Ziemska, Humin, Joachimów-Mogiły, Nowe Kęszyce, Kęszyce-Wieś, Ziąbki, Kurabka, Łasieczniki, Sokołów, Podsokołów, Jasionna, Sierzchów, Ziemiary, Wólka Łasiecka, Józefów, Wola Szydłowiecka i Kolonia Wola Szydłowiecka.

Mapa 1. Powiat skierniewicki w województwie łódzkim

Mapa 2: Gmina Bolimów w powiecie skierniewickim

Gmina Bolimów posiada dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. Przez gminę przebiega trasa kolejowa E 20 Rzepin - Poznań - Warszawa - Terespol, łącząca wschód Europy z zachodem. Na jej odcinku położonym w gminie Bolimów znajdują się dwa przystanki kolejowe w Kęszycach i Jasionie. Ważne znaczenie komunikacyjne ma także droga wojewódzka nr 705 Skierniewice – Sochaczew oraz sieć dróg powiatowych, przecinających gminę. Przez teren gminy będzie przebiegać również planowana autostrada A2 Poznań – Łódź – Warszawa. Najbliższy zjazd planowany jest w sąsiedniej gminie – Nieborowie oraz Wiskitkach.¹

Mapa 3: Układ komunikacyjny w gminie Bolimów

Pod względem geograficznym gmina położona jest w centralnej części mezoregionu Równiny Łowicko – Błońskiej, stanowiącego południowo – wschodnią część makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej i środkowy fragment podprovincji Niziny Środkowopolskiej². Równina stanowi płaski poziom denudacyjny z wysokościami kształtującymi się w strefie rzędnych 85 – 110 m n. p. m. Powierzchnia gminy zlokalizowana jest w obszarze staroglacjalnym, na skłonie wysoczyzny polodowcowej powstałej w okresie megaglacjału

¹ Więcej o sieci komunikacyjnej, patrz str. 20.

² Kondracki J., Geografia regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.

zlodowceń środkowopolskich. W rzeźbie powierzchni terenu można więc wyróżnić dwie główne jednostki, które są dwiema jednostkami geomorfologicznymi. Są to: wysoczyzna polodowcowa oraz dolina rzeki Rawki wraz z jednostkami o mniejszym zasięgu.

Generalnie, teren gminy jest płaski, nachylony z południa ku północy. Największe wysokości terenu znajdują się w południowej części gminy, gdzie na wysoczyźnie osiągają wartość 106 m n.p.m., a w dolinie rzeki Rawki 96 m n.p.m.. Najniżej położona jest północna część gminy, gdzie wysokości nie przekraczają wartości 80 m n.p.m. (wysoczyzna) i 78 m n.p.m. (dolina Rawki). Dolina rzeki Rawki zbudowana jest z utworów plejstoceńskich, na które składają się namułki, mułki i piaski. Wypełniają one dno doliny, jej terasę zalewową i nadzalewową.

b) Środowisko naturalne

Na terenie gminy Bolimów (poza obszarami chronionymi) obserwuje się przekształcenia środowiska przyrodniczego typowe dla większości obszarów rolniczych. Charakteryzuje się fauną i florą w znacznym stopniu zorganizowaną i kontrolowaną przez człowieka, przy jednocześnie znacznym jego wpływie na gleby (melioracje i nawożenie) oraz roślinność. Przekształcenia spowodowane przez człowieka nie dotyczą tylko obszarów polnych, ale również łąk, z towarzyszącym im osadnictwem.

Obszary chronione

Obszary chronione w gminie Bolimów zajmują ponad 6200 hektarów, co stanowi ponad 55% obszaru gminy.

➤ **Bolimowski Park Krajobrazowy**

Bolimowski Park Krajobrazowy (uchwała Nr XIV/93/86 WRN w Skierniewicach Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z dnia 19.06.1995 r.) utworzony został w 1986 roku. Obszar BPK jest największym i najmniej zdeformowanym systemem przyrodniczym, jaki znajduje się na rozległym obszarze Polski Centralnej. Park leży na terenie gmin: Kowiesy, Bolimów, Nowy Kawęczyn i Skierniewice oraz na terenie miasta Skierniewice.

Park chroni dobrze zachowane fragmenty Puszczy Bolimowskiej, Wiskickiej i Jaktorowskiej. W rzeźbie terenu występują elementy krajobrazu polodowcowego, takie jak falista wysoczyzna moreny dennej, stożki napływowe, wydmy oraz doliny rzeczne z trasami. Ze względu na przewagę terenów zalesionych, jest on w zasadzie parkiem leśnym. Największą

powierzchnię stanowią zbiorowiska leśne: bory sosnowe i mieszane z dominującą sosną oraz domieszką dębu, brzozy, grabu, lipy, klonu w drzewostanie oraz kruszyną, jarzębiną, leszczyną, dereniem i jałowcem w podszycie.

W Puszczy żyje 16 gatunków ssaków łownych m.in.: łosie, sarny, daniiele, jelenie, dziki, lisy i bobry. Na podmokłych łąkach doliny Rawki bytują bociany czarne i białe, zimorodki, brodzie, derkacze, bekasy, łabędzie nieme, żurawie, kaczki i wiele innych.

➤ **Dolina rzeki Rawki**

Objęta ochroną w formie rezerwatu przyrody na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 roku (Monitor Polski, Nr 39, poz. 230, z 1983r.). Głównym przedmiotem ochrony jest rzeka z 10 metrowym pasem przybrzeżnym, starorzeczami oraz dolnymi odcinkami dopływów. Celem ochrony jest zachowanie w naturalnym stanie typowej rzeki nizinnej wielkości wraz z krajobrazem jej doliny oraz środowiska życia wielu rzadkich i chronionych roślin i zwierząt.

Dolina rzeki Rawki należy do najważniejszych elementów krajobrazu gminy. Stanowi ona ciąg ekologiczny o znaczeniu krajowym z naturalnymi siedliskami zbiorowisk roślinnych i zwierzęcych. Rzeka Rawka, została wymieniona jako ostoja przyrodnicza o znaczeniu europejskim w realizowanym w Polsce programie COORINE, czyli Koordynacji Informacji o Środowisku, zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej w ramach gromadzenia informacji o środowisku przyrodniczym.

Dolina Rawki charakteryzuje się zbiorowiskiem łęgowo – niżnym, łęgami jesionowo – olszowymi, które pełnią ważną rolę wodochronną i biocenotyczną stanowiąc ostoję roślin i zwierząt. Wśród roślin chronionych warto wymienić ziele wawrzynek wilczełyko i liczne kwiaty jak: żółte kosańce, pływającą lilię – grążel żółty, storczyki i lilie złotogłów. Na terenie lasów głuchowskich gniazduje bocian czarny. Każdego roku bywa tu również orzeł bielik. Ze zwierząt sezonowo odwiedza lasy głuchowskie łos.

Wzdłuż całej długości rzeki obserwuje się występowanie chronionych zwierząt: bobra i wydry. Bobry wprowadzono sztucznie w 1984 roku w ilości 12 sztuk. Wydra uznana jest za gatunek rzadki i zagrożony wyginięciem. Jest gatunkiem chronionym w większości krajów Europy, w Polsce podlega ochronie łowieckiej i jako rzadki gatunek wymieniana jest w czerwonej księdze zwierząt. Spośród całej sieci wodnej byłego województwa skierniewickiego wydry zasiedlają jedynie Rawkę. Brak wydr na pozostałych rzekach

spowodowany był zanieczyszczeniem rzeki Bzury, która stanowi barierę dla rozprzestrzeniania się tego gatunku. W obecnej chwili występowanie wydr na rzece Rawce jest zagrożone z powodu izolacji tej populacji.

Puszcza Bolimowska wraz z doliną Rawki stanowi ważny węzeł ekologiczny mający znaczenie krajowe w sieci ECONET- POLSKA, jak również jest obszarem wskazanym do objęcia ochroną w ramach programu NATURA 2000.

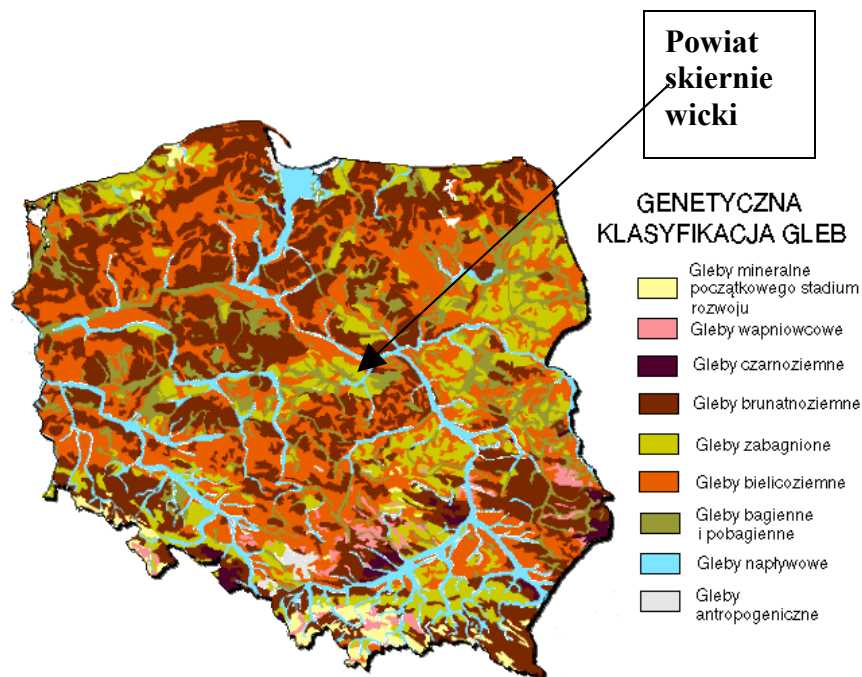
➤ **Bolimowsko - Radziejowski Obszar Chronionego Krajobrazu**

Bolimowsko-Radziejowski Obszar Chronionego Krajobrazu (Uchwała Nr XIV/93/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Skierniewicach, ze zmianami w 1996 r. i 2002 r. – rozporządzenie Woj. Maz. Nr 39 z dnia 19.04.2002 r. Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 109, poz. 2368) obejmuje kompleksy leśne Puszczy Bolimowskiej, które znalazły się poza Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym wraz z doliną środkowej i dolnej Rawki i jej dopływami. Obszar chroniony położony jest na Równinie Łowicko-Błońskiej i ma charakter równiny denudacyjnej pociętej dopływami Bzury.

Gleby

Jednym z najważniejszych elementów środowiska przyrodniczego wpływającym na rozwój obszarów wiejskich są gleby. Mają decydujący wpływ na rozwój produkcji rolnej, a w szczególności na strukturę upraw i wysokość plonów.

Gmina Bolimów charakteryzuje się na ogół słabą jakością gleb. Przeważają tu gleby lekkie wytworzone z piasków i glin. Pod względem typologicznym gleby gruntów ornych należą do klasy gleb pseudobielicowych i brunatnych. Lokalnie w środkowej części gminy występują czarne ziemie i gleby murszowo-mineralne.

Mapa 4: Genetyczna klasyfikacja gleb

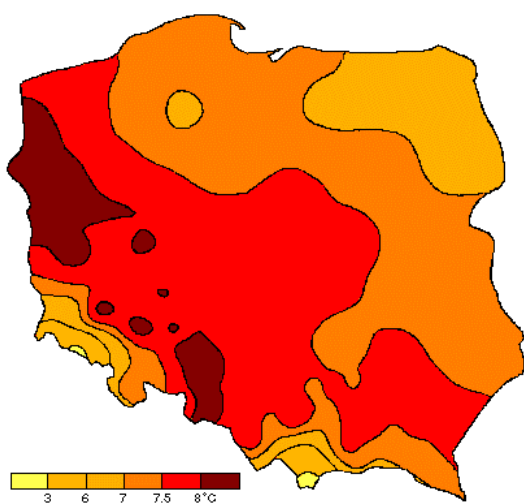
Najwartościowsze gleby wytworzone z glin i zwięzłych piasków naglinowych występują w północnej i środkowej części gminy. Zaliczane są do III-IV klasy bonitacyjnej wskazane są do intensyfikacji produkcji rolnej i podlegają ochronie (ok. 34% powierzchni gruntów ornych). W części południowej dominują gleby piaszczyste, VI klasy bonitacyjnej (17% gruntów ornych) o małej przydatności do produkcji rolnej. Gleby pochodzenia organicznego (mady, torfy) występują głównie w dolinie Rawki oraz w obrębie istniejących zagłębień bezodpływowych. Dominują tu gleby słabe, zaliczane do V klasy bonitacyjnej (50% gleb użytków zielonych).

Klimat

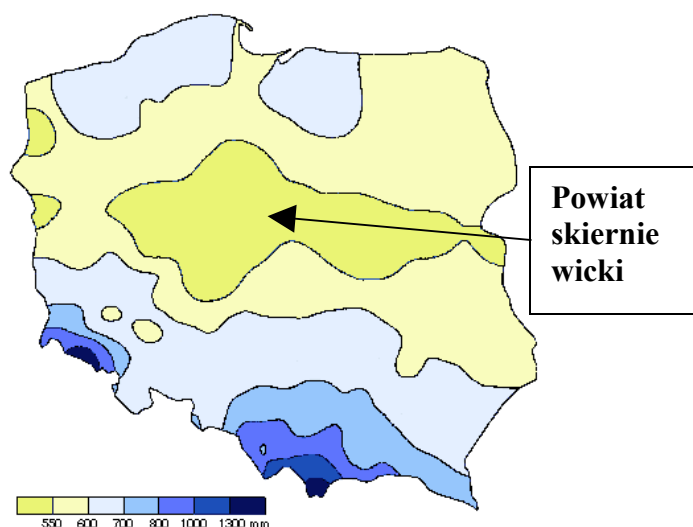
Na podstawie notowań określić można, że w Bolimowie średnia roczna temperatura wynosi 10,8°C. Najwięcej wiatrów pochodzi z kierunków zachodnich, szczególnie z zachodu i południowego zachodu. Notuje się też duży udział wiatrów z południa. Przeważają wiatry osiągające prędkości 3-5 m/sek. Ilość opadów jest niewielka i wynosi w skali rocznej 514 mm przy średniej krajowej 600 mm. Okres wegetacyjny wynosi od 180 do 200 dni. Temperatura najcieplejszego miesiąca (lipiec) wynosi 25° C, miesiąca najzimniejszego (styczeń) -4,2°C.

Generalnie warunki klimatyczne na obszarze gminy można uznać za korzystne. Większość obszaru posiada bardzo dobre warunki termiczne, wilgotnościowe i wietrzne, z małą częstotliwością zalegania mgieł.

Na terenie tym można jednak zaobserwować pewne zróżnicowanie warunków klimatycznych. Południowa część gminy, ze względu na występowanie tu zwartych obszarów leśnych, charakteryzuje się mniejszymi amplitudami dobowymi temperatur oraz większą stabilnością wilgotności i warunków wodnych. Na terenach sąsiadujących z dolinkami cieków, jak również w zagłębieniach dolinnych, warunki termiczne charakteryzują się zwiększonymi amplitudami temperatury w przygruntowej warstwie powietrza. W obrębie doliny rzeki Rawki występuje zwiększona wilgotność powietrza, szczególnie w warstwie przygruntowej, często zalegają mgły i opary oraz występują tendencje do inwersji termicznych.

Mapa 5: Średnie temperatury roczne
(wg danych IMGW)

Mapa 6: Średnie opady roczne (wg danych IMGW)

Zanieczyszczenie środowiska

Środowisko gminy Bolimów jest mało zdegradowane. Procesy antropogeniczne w niewielkim stopniu powodują przekształcenie i zanieczyszczenie środowiska naturalnego. Jednakże, pogłębia się degradacja wód powierzchniowych i ciągów wodnych spowodowana niekontrolowanymi zrzutami ścieków z terenów zabudowanych, trafiających do gruntu i rowów melioracyjnych a także spływem z pól nawozów oraz środków ochrony roślin.

Istniejąca oczyszczalnia ścieków, od kilku lat nie spełnia norm określonych pozwoleniem prawnym. Przekroczone są stężenia zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych odprowadzanych do rzeki Rawki. Biorąc pod uwagę szczególne walory przyrodnicze i stopień ich zagrożenia należy podjąć natychmiastowe działania interwencyjne.

Źródła skażenia powietrza pochodzą głównie z sąsiedztwa ciągów komunikacyjnych oraz wynikają z braku uregulowanej gospodarki cieplnej, opierającej się na indywidualnych paleniskach domowych.

Czynnikami wpływającym na zanieczyszczenie gleb na terenie gmin jest nawożenie pól nawozami sztucznymi i stosowanie środków ochrony roślin oraz innych środków wykorzystywanych w działalności człowieka.

Negatywnie na środowisko naturalne oraz człowieka oddziałuje linia kolejowa, gdyż w jej pobliżu występują uciążliwe wibracje oraz hałas.

c) Turystyka

Główną przyczyną zainteresowania problematyką rozwoju turystyki jest dostrzeżenie przez społeczności lokalne możliwości uzyskiwania przychodów z prowadzenia działalności turystycznej oraz ich zdywersyfikowania na obszarach niegdyś wyłącznie rolniczych. Aby te dochody osiągać i systematycznie je zwiększać, należy doprowadzić do wzrostu liczby przyjazdów turystów krajowych i zagranicznych oraz wydłużyć okres ich pobytu.

Gmina Bolimów posiada cenne walory przyrodnicze³, rekreacyjne oraz kulturowe. Predestynują one gminę do rozwijania funkcji rekreacyjno - wypoczynkowej na poziomie lokalnym oraz turystyki kwalifikowanej i tranzytowej w skali regionu. Oprócz oczywistych walorów środowiska naturalnego opisanych powyżej, Gmina Bolimów dysponuje zabytkowymi obiektami, związanymi z jej bogatą historią. Ponadto, w bezpośrednim sąsiedztwie Bolimowa zlokalizowany jest wysokiej klasy zabytek - późnobarokowy Pałac Radziwiłłów wraz z ogrodem w Nieborowie i Ogród Romantyczny Heleny Radziwiłłowej w Arkadii.

Historia

Pierwsze ślady bolimowskiego grodziska pochodzą z X wieku. Nazwa *Bolimów* powstała od nazwiska pierwszego osadnika, czy też najzamożniejszego mieszkańca osady. Prawdopodobnie wziął ją od słowiańskiego Bolim lub Bolmo.

Bolimów – ta leżąca wśród puszczy, między Łowiczem a Sochaczewem, miejscowość miała pojawić się jako miasto w 1370 r. Jednak w dokumentach z lat 1416-1427 znów pisano

³ Opisane powyżej

o Bolimowie jako o wsi. Należy więc przypuszczać, że pierwsza lokacja, której miał dokonać książę mazowiecki Siemowit III, jeżeli w ogóle była faktem, nie powiodła się. Powodem niepowodzenia mogły być zniszczenia wojenne lub po prostu trudne warunki: położenie wśród puszczy, brak w okolicy wsi mogących współpracować z miastem w ramach rynku lokalnego.

W 1425 r. Bolimów znajdował się na terytorium należącym do oprawy wdowiej księżnej Aleksandry, siostry Władysława Jagiełły, która nadała dwa łany ziemi jako uposażenie kościołowi w Bolimowie. Po śmierci księżnej, ziemie te otrzymał książę Siemowit V i to właśnie jego należy uznać za tego, który dokonał (udanej) lokacji miasta Bolimowa w II. poł. lat 30 XV wieku.

Królowie polscy i książęta mazowieccy dosyć często byli witani przez Bolimowian. Decydowało o tym dogodne położenie miasta wśród rozległych puszczy, do których przyjeżdżano na polowania. Cztery razy przez miasto przejeżdżał król Władysław Jagiełło. Przybyli tu także na polowania król Kazimierz Jagiellończyk i Jan Olbracht. Polował również król Zygmunt August oraz najbardziej zapalony myśliwy Stefan Batory. Bolimowianie mieli zaszczyt również gościć króla Zygmunta Starego udającego się do Torunia w związku z przygotowaniami do wojny z Krzyżakami.

W dniu 6 II 1476 r. po rezygnacji księżnej mazowieckiej Anny, wdowy po Władysławie I, z ziemi sochaczewskiej nastąpiła inkorporacja tej ziemi do Korony. Dopiero jednak po jej śmierci w 1481 r. dobra te weszły ponownie w skład ziemi sochaczewskiej, stając się w ramach starostwa sochaczewskiego własnością królewską. Nadanie miastu samorządu potwierdził – gdy Bolimów znalazł się już w granicach jego państwa – król polski Zygmunt Stary w 1519 r.; wówczas też miasto otrzymało prawo do odbywania dwóch jarmarków rocznie i cotygodniowego targu (we czwartek).

Pierwsza lustracja dóbr królewskich z 1564 r. wykazywała tu 312 domów i ratusz oraz młyn, folusz i tartak. W 1635 r. miasto rozpoczęło wznoszenie nowego, późnorenesansowego kościoła z cegły – kościół filialny pod wezwaniem św. Anny. Około 1640 r. wyposażono go w bogaty barokowy ołtarz.

Kres świetności miasta przyniósł "potop" szwedzki. Przez Bolimów przechodziły wielokrotnie wojska szwedzkie i polskie. "Wojna Północna" na początku XVIII w. i szalejąca w mieście

zaraza w 1710 r.⁴ nie pozwoliły na szybką odbudowę miasta. Pochodzący z 1749 r. inwentarz wykazuje 45 domów zamieszkałych i 250 pustych parceli. Jednak już w 1774 r. "domów drewnianych, krytych słomą" było 55. Powoli miasto się ożywiało, pracował już z powrotem sześciokołowy młyn i tartak, cegielnia i browar. Prócz typowych zawodów rzemieślniczych jak szewcy, krawcy, piekarze, rzeźnicy czy stolarze byli też rymarze, ślusarze, kowale i dwóch pisarzy. W Bolimowie znaczną społeczność stanowili wtedy Żydzi.

We wrześniu 1774 r. starostwo bolimowskie drogą cesji dostało się w ręce Michała Hieronima Radziwiłła, kasztelana (późniejszego wojewody) wileńskiego, który zakupił już w lipcu tego roku też sąsiednie dobra nieborowskie. Po rozbiorach przynależność państwowa Bolimowa zmieniała się wraz ze zmieniającą się sytuacją polityczną: od 1792 r. miasto należało do zaboru pruskiego, w 1807 r. do Księstwa Warszawskiego a od 1815 roku pozostawało w granicach zaboru rosyjskiego. W okresie Królestwa Polskiego, Bolimów stał się miastem narodowym, później zwanym rządowym. Ludność tych miast cieszyła się nieco lepszą pozycją, gdyż przysługiwała im własność domów i parcel; skarb państwa kontrolował jedynie obrót nieruchomościami. Radziwiłłowie, właściciele dziedzicznych dóbr nieborowskich, występowali jako dzierżawcy prawa propinacji (prawa do produkcji i sprzedaży trunków).

W okresie powstania listopadowego Bolimów był przejściowo kwaterą główną naczelnego wodza Józefa Skrzyneckiego. Podczas powstania styczniowego 1863 r. lasy wokół miasta dały schronienie powstańcom. Zaraz po wybuchu powstania w puszczy bolimowskiej zebrał się oddział kilkuset ludzi pod wodzą Władysława Stroynowskiego. Jednak już 7 lutego oddział ten został rozbity.

W I poł. XIX w. miasto było też siedzibą urzędu gminnego i nadal się rozbudowywało. W tym czasie miało miejsce wydzielanie rewiru dla ludności żydowskiej. Mimo prężnego rozwoju, w ramach represji popowstaniowych Bolimów od początku 1870 r. utracił prawa miejskie - został siedzibą gminy i sądu gminnego. W okolicy nadal przerabiano drewno na smołę i węgiel, działała gorzelnia i młyn wodny, wyrabiano garnki, a ceramika artystyczna stała się z biegiem czasu specjalizacją tutejszych mieszkańców.

Posiadłości radziwiłłowskie nadal sąsiadowały z Bolimowem, a częstym obiektem sporów było korzystanie przez mieszczan z prywatnych wówczas lasów. Po śmierci Michała Hieronima dobra nieborowskie i dobra bolimowskie przechodziły z rąk do rąk w rodzie

⁴ Pamiątką po tamtych latach są krzyże zwane „krzyżami cholerycznymi”, które ustawione są na wjazdach Bolimowa.

Radziwiłłów aż do 1903 roku, kiedy nabył je Janusz Radziwiłł, syn Ferdynanda, w którego rękach pozostawały do 1945 r.

Podczas pierwszej zimy I wojny światowej front wschodni zatrzymał się na rzece Rawce. Dla zamaskowania ataku w Prusach, Niemcy natarli 31 stycznia 1915 r. w okolicach Bolimowa. Po raz pierwszy w historii użyto wówczas gazów bojowych (chloru). Pamiątkami z tego okresu są dwa gongi pożarowe wykonane z połówek butli po chlorze. Natomiast pod Bolimowem są liczne cmentarze wojenne (m.in. w: Kolonii Bolimowskiej Wsi, Wólce Łasieckiej, Joachimowie Mogiłach, Huminie). W latach 1939 - 1945 miejscem kaźni miejscowych patriotów stał się budynek szkoły- siedziba hitlerowskiej żandarmerii. W Bolimowie utworzono getto dla miejscowych Żydów. Mimo niemieckiego terroru mieszkańcy Bolimowa skutecznie przeciwstawiali się niemieckiemu okupantowi.

Tabela 2: Obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie Gminy Bolimów

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Data wpisu do rejestru zabytków oraz nr w rejestrze
1.	Bolimów	Dom ul. Farna 14	Nr decyzji 34/10 z dn. 16.03.1961 r.
2.	Bolimów	Kościół p.w. św. Trójcy	Nr decyzji 107/101 z dn. 15.08.1967 r.
3.	Bolimów	Kościół p.w. św. Anny	Nr decyzji 108/102 z dn. 15.08.1967 r.
4.	Bolimów	Strefa ochrony konserwatorskiej	Nr decyzji 792 z dn. 10.08.1989 r.
5.	Bolimów	Cmentarz żydowski	Nr decyzji 898 z dn. 21.12.1992 r.
6.	Bolimów	Cmentarz rzymsko-katolicki ul. Skierniewicka	Nr decyzji 939 z dn. 19.11.1993 r.
7.	Bolimów (Poświętne)	Cmentarz rzymsko-katolicki	Nr decyzji 938 z dn. 10.11.1993 r.
8.	Bolimowska Wieś	Cmentarzysko wielokulturowe	Nr decyzji 460 z dn. 17.07.1977 r.
9.	Bolimowska Wieś	Cmentarz wojenny z I wojny światowej żołnierzy niemieckich	Nr decyzji 897 z dn. 21.12.1992 r.
10.	Humin	Cmentarz z I wojny światowej	Nr decyzji 853 z dn. 31.12.1991 r.
11.	Joachimów-Mogiły	Cmentarz żołnierzy niemieckich z I i II wojny światowej	Nr decyzji 994 z dn. 22.06.1995 r.
12.	Krasnów	Dwór	Nr decyzji 606 z dn. 28.07.1983 r.
13.	Krasnów	Park	Nr decyzji 534 z dn. 5.05.1980 r.
14.	Wólka Łasiecka	Cmentarzysko i osada	Nr decyzji 459 z dn. 17.07.1977 r.
15.	Wola Szydłowiecka	Dwór	Nr decyzji 791 z dn. 19.10.1989 r.

Źródło: Urząd Gminy w Bolimowie

Bolimów zachował miejski układ urbanistyczny. Na rynku i pobliskich ulicach zachowały się domy z XIX w. Przy ul. Farnej nr 8 stoi stary dom z 1 poł. XIX w. o konstrukcji zrębowej z węglami na tzw. jaskółczy ogon, a pod nr 12 drewniana chałupa z końca XVIII w. z ciekawą bramą przejazdową konstrukcji słupowej.

Dwa późnorenesansowe kościoły są zabytkami wysokiej klasy pod względem architektonicznym, wystroju i wyposażenia wnętrz. Ich charakterystyczne cechy to: opięty skarpami korpus z wysokim dachem i dostawioną wieżą, układ jednonawowy z węższym prezbiterium, ze sklepieniem kolebkowym. Starszy z nich kościół św. Anny z 1635 r. zakończony jest od frontu czworoboczną wieżą. Wewnątrz - sklepienia nawy i prezbiterium pokryte są późnorenesansową dekoracją stiukową, o typie tzw. lubelsko - kaliskim. Ołtarz główny barokowy pochodzi z poł. XVIII w. W lewym ołtarzu widnieje obraz św. Antoniego Padewskiego z Dzieciątkiem z przełomu XVII - XVIII w. Ciekawe są także zabytkowe kamienne kropielnice. Boczne wejście zamykają drzwi ze starym, żelaznym zamkiem z kołatką.

Drugi z kościołów pełni rolę kościoła parafialnego. Wybudowany został w 1667 r. na miejscu dawnego kościoła drewnianego. Z zewnątrz kościół wzmocniony jest skarpami, a z jednej strony przylega do budynku półkolistą wieżyczką. Sklepienie w prezbiterium pokryte jest, podobnie jak w kościele św. Anny, bogatą, późnorenesansową stiukową dekoracją siatkową.

Walory przyrodnicze i kulturowe gminy Bolimów, związane z położeniem i historią gminy zasługują na promocję. Zasoby te wręcz predestynują ten teren do pełnienia funkcji turystyczno – rekreacyjnych. Zalecane jest opracowanie i wdrożenie strategii marketingowej promującej walory gminy. Atrakcyjność turystyczną gminy podniosłyby także działania rewitalizacyjne obejmujące wartościowe architektonicznie i historycznie obiekty w gminie Bolimów.

Kultura

Określenie „Ziemia Łowicka” odnosi się do wszystkich gmin należących terytorialnie do powiatu łowickiego, a są to: Łowicz (miasto), Łowicz (gmina), Bielawy, Chaśno, Domaniewice, Kiernoza, Kocierzew Południowy, Łyszkowice, Nieborów, Zduny oraz obejmuje Bolimów – gminę należącą do powiatu skierniewickiego.

Ziemia Łowicka jest regionem o oryginalnych wartościach kultury ludowej, którego dodatkowym, atutem jest położenie geograficzne, tj. bliskość dwóch aglomeracji –

warszawskiej i łódzkiej. Jest terenem o niepowtarzalnych walorach etnograficznych, niespotykanych w innych częściach kraju, które czynią go bardzo atrakcyjnym miejscem dla rozwoju turystyki. Kultura łowicka bowiem to oryginalne obrzędy, pasiaste stroje, wycinanki i ciekawe budownictwo.

Zdj.1. Garncarz przy pracy

Od XIX stulecia Bolimów był znanym w okolicy ośrodkiem garncarskim. Dziś istnieje tu już tylko jeden warsztat garncarski - rodzina Konopczyńskich wytwarza w nim różne rodzaje naczyń użytkowych i ozdobnych o charakterystycznej białej polewie, zdobionych barwnymi, stylizowanymi ornamentami roślinno - zwierzęcymi. Wyroby rodziny Konopczyńskich eksponowane są w licznych muzeach i podczas wystaw rękodzieła ludowego.

Ciekawym przykładem kultywowania tradycji są też kwiaty bibułkowe wytwarzane przez panią Teresę Mechocką z Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji.

Czyste powietrze i równinny krajobraz z uroczymi zakątkami przyrody zapraszają do wędrówek po lasach, parku i rezerwach, a bystry nurt rzeki Rawki zachęca do kajakowania.

Ze względu na walory przyrodniczo – krajobrazowe obszar objęty Planem posiada dogodne warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej, która uważana jest za nowoczesną formę dawnych letnisk i „wczasów pod gruszą”. Agroturystyka wiąże się z bliskim kontaktem turystów ze środowiskiem naturalnym, miejscową społecznością i jej kulturą.

Stały rozwój turystyki może być jednak zagwarantowany jedynie poprzez tworzenie i promowanie popytu rynkowego na określone produkty turystyczne.

Wiodącymi produktami turystycznymi w gminie Bolimów powinny być:

- turystyka urlopowa,
- turystyka aktywna (piesza, rowerowa, jeździecka),
- turystyka wiejska,

- myślistwo i łowiectwo,
- wędkarstwo.

Osiągnięcie tych celów możliwe jest poprzez:

- stworzenie i dostosowanie produktów turystycznych do potrzeb rynku,
- ukazanie specyfiki i tożsamości regionalnej (kultura łowicka) oferującej odpowiedni i atrakcyjny produkt turystyczny,
- rozwój i modernizację infrastruktury turystycznej i uzupełniającej o zróżnicowanym standardzie, dostosowanej do produktów wiodących,
- stworzenie odpowiedniego systemu promocji i dystrybucji produktu turystycznego regionu,
- zorganizowanie zintegrowanej sieci informacji turystycznej i rezerwacji,
- wskazanie priorytetowych przedsięwzięć i inwestycji wraz z czasem ich realizacji w gospodarce turystycznej obszaru,
- umożliwienie podnoszenia kwalifikacji pracownikom zatrudnionym w gospodarce turystycznej regionu,

Ważnym elementem rozwoju turystyki w gminie Bolimów jest turystyka wiejska.

W Polsce rozwija się turystyka wiejska nie ograniczająca się tylko do gospodarstwa rolnego, lecz wszechstronnie wykorzystuje warunki krajobrazowe, kulturowe i infrastrukturalne regionu (np. zwiedzanie obiektów historycznych, uczestnictwo w imprezach kulturalnych itp.).

Właściciele gospodarstw rolnych, aby uzyskać jak największe obroty w agroturystyce, dbają o otoczenie, inwestują w ochronę przyrody (oznakowania drzewostanu, wyznaczanie ścieżek rowerowych, do wędrówek pieszych, estetyczne pojemniki na odpadki itp.), zabytkowe budynki i miejsca historyczne. Utrzymywana jest tradycja i zwyczaje poszczególnych regionów. Dzięki turystyce nie zanikną stare zwyczaje, techniki, sztuka i rękodzieło, co w tożsamości omawianego regionu jest niezwykle ważne.

Agroturystyka jest rokrocznie coraz popularniejszą formą wypoczynku. Stanowi szansę przełamania kryzysu na obszarach wiejskich, zróżnicowania działalności i pozyskania dodatkowych środków finansowych. Najczęściej oferowane są noclegi lub noclegi z wyżywieniem, ale także coraz częściej można skorzystać z porad w zakresie ziołolecznictwa, spróbować wielu smakołyków z regionalnych kuchni oraz przetworów bezpośrednio wytwarzanych w gospodarstwach, jak i innych atrakcji np. przejażdżek konnych lub bryczką.

Rola agroturystyki w aktywizacji społeczno - gospodarczej wsi ma coraz większe znaczenie, zwłaszcza w regionach turystycznie atrakcyjnych pod względem walorów przyrodniczych, krajobrazowych, środowiskowych i zabytków, a więc takich jakimi dysponuje gmina Bolimów.

Agroturystyka pozwala na wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, zagospodarowanie bezpośrednio w gospodarstwie produkowanej żywności, przy jednoczesnym podnoszeniu poziomu kultury, znajomości języków, infrastruktury otoczenia, ochrony zabytków i środowiska oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych itp.

Przy Gminnej Bibliotece Publicznej w Bolimowie istnieje Punkt Informacji Turystycznej, w którym można osobiście, telefonicznie bądź przez Internet uzyskać informacje turystyczno-krajoznawcze dotyczące gminy Bolimów i gmin sąsiadujących oraz o bazie noclegowej istniejącej na terenie gminy Bolimów. W PIT można również otrzymać informatory o Bolimowie i publikacje dotyczące Bolimowskiego Parku Krajobrazowego.

Baza noclegowa a terenie gminy Bolimów

1. Pensjonat Łasieczniki – Roman Wojnarowski, Łasieczniki 62

Pensjonat oferuje w miesiącach kwiecień – październik:

- 3 pokoje dwuosobowe z łazienkami i aneksami kuchennymi,
- apartament dwupokojowy z łazienką i aneksem kuchennym,
- teren rekreacyjny ok. 5 ha, staw, wypożyczenie rowerów,
- miód z własnej pasieki, owoce – możliwość zakupu.

2. Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „U Leśniczego”, Joachimów-Mogiły

Na terenie ośrodka znajduje się:

- 10 domków wolnostojących z łazienkami, centralnym ogrzewaniem gazowym,
- 6 pawilonów (w tym jeden odnowy biologicznej z siłownią, sauną, salą gimnastyczną i bieżniami wodnymi),
- budynek gastronomiczny a w nim: stołówka, sala kameralna w stylu myśliwskim, sala konferencyjno-balowa,
- stajnia z parkurem,
- boiska do gry w siatkówkę, koszykówkę, piłkę nożną,
- wypożyczalnia rowerów,

- miejsca do biwakowania

Łącznie: 180 miejsc noclegowych w pokojach 2-5 osobowych oraz możliwość całodziennego wyżywienia.

3. Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy – Henryk Jeżak, Kolonia Bolimowska Wieś 42

- 7 domków drewnianych 3-osobowych z łazienką, kuchnią, kuchenką z podstawowym wyposażeniem,
- 3 segmenty w murowanym pawilonie, w każdym 2 pokoje 3-osobowe z łazienkami, kuchnią oraz wspólna sala telewizyjna,

4. Kwatery agroturystyczne – Maria Sikorska, Joachimów Mogiły 47

Wyremontowany przedwojenny folwark Halin posiada w swojej ofercie:

- 8 miejsc noclegowych w dużym drewnianym domu, z kuchnią, pokojem kominkowym, telewizyjnym, jadalnią, dwoma łazienkami,
- 2 miejsca noclegowe w dawnym, murowanym spichlerzu z łazienką i pokojem dziennym
- 3 miejsca noclegowe w drewnianym domku leśnika z kuchnią i łazienką,
- 2 miejsca noclegowe z łazienką w murowanym domku głównym.

5. Gospodarstwo agroturystyczne – Ewa Szwarocka, Joachimów Mogiły 2

Oferta całoroczna:

- pokój 3-osobowy z łazienką w wolnostojącym budynku murowanym
- możliwość całodziennego wyżywienia
- na terenie gospodarstwa pole namiotowe,
- w pobliżu punkt małej gastronomii działający sezonowo.

6. Gospodarstwo Agroturystyczne – Beata Flejszer, Kolonia Wola Szydłowiecka 24

Oferuje w miesiącach letnich 8 miejsc noclegowych w 3 pokojach z dostępem do kuchni i łazienki.

W celu dalszego rozwoju agroturystyki w gminie niezbędne są szkolenia dla osób chcących rozpocząć taką działalność oraz ciągła promocja regionu.

d) Infrastruktura techniczna

Sieć komunikacyjna

Gmina Bolimów posiada dobrze rozwiniętą zewnętrzną sieć komunikacyjną. Przez gminę przebiega trasa kolejowa E 20 Rzepin - Poznań - Warszawa - Terespol, łącząca wschód Europy z zachodem. Na jej odcinku położonym w Gminie Bolimów znajdują się dwa przystanki kolejowe w Kęszycach i Jasionnie. Przez gminę będzie przebiegać również planowana autostrada A2 Poznań – Łódź – Warszawa, ze zjazdem w sąsiedniej gminie, w miejscowości Nieborów.

Istniejący na terenie gminy Bolimów układ dróg kołowych zabezpiecza komunikację gminy w sposób bardzo dobry. Ruch kołowy na terenie gminy odbywa się za pośrednictwem następujących dróg:

- Droga wojewódzka nr 705 Skierniewice – Sochaczew, która na odcinku Bolimów – Skierniewice w związku z dużym nasileniem ruchu (również samochodów ciężarowych) oraz fatalną nawierzchnią wymaga kompleksowej modernizacji wraz z wybudowaniem ścieżki rowerowej,
- Sieć dróg powiatowych:
 - 1322E Bolimów – Nieborów,
 - 1325E Joachimów-Mogiły – Krasnów,
 - 1326E Bolimów – Miedniewice,
 - 1327E Bolimów – Aleksandrów (granica województwa mazowieckiego),
 - 2700E Bolimów – Bednary – Janowice – Mysłaków,
 - 2705E Karolew – Łasieczniki – Nieborów,
 - 1328E Humin – Kurabka – Kęszyce – Kozłów Szlachecki (granica województwa mazowieckiego).

Układ funkcjonalny komunikacji wewnętrznej gminy – oprócz opisanych już wcześniej drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych – składa się również z sieci dróg gminnych oraz dróg o funkcji porównywalnej z drogami gminnymi.

Do dróg gminnych należą drogi o numerach:

- 1150001E Jasionna – Sierzchów - Kęszyce, Kęszyce Nowe – długość 4,9 km, droga o nawierzchni bitumicznej, na odcinku Jasionna - Sierzchów w fatalnym stanie technicznym – wymaga działań inwestycyjnych,

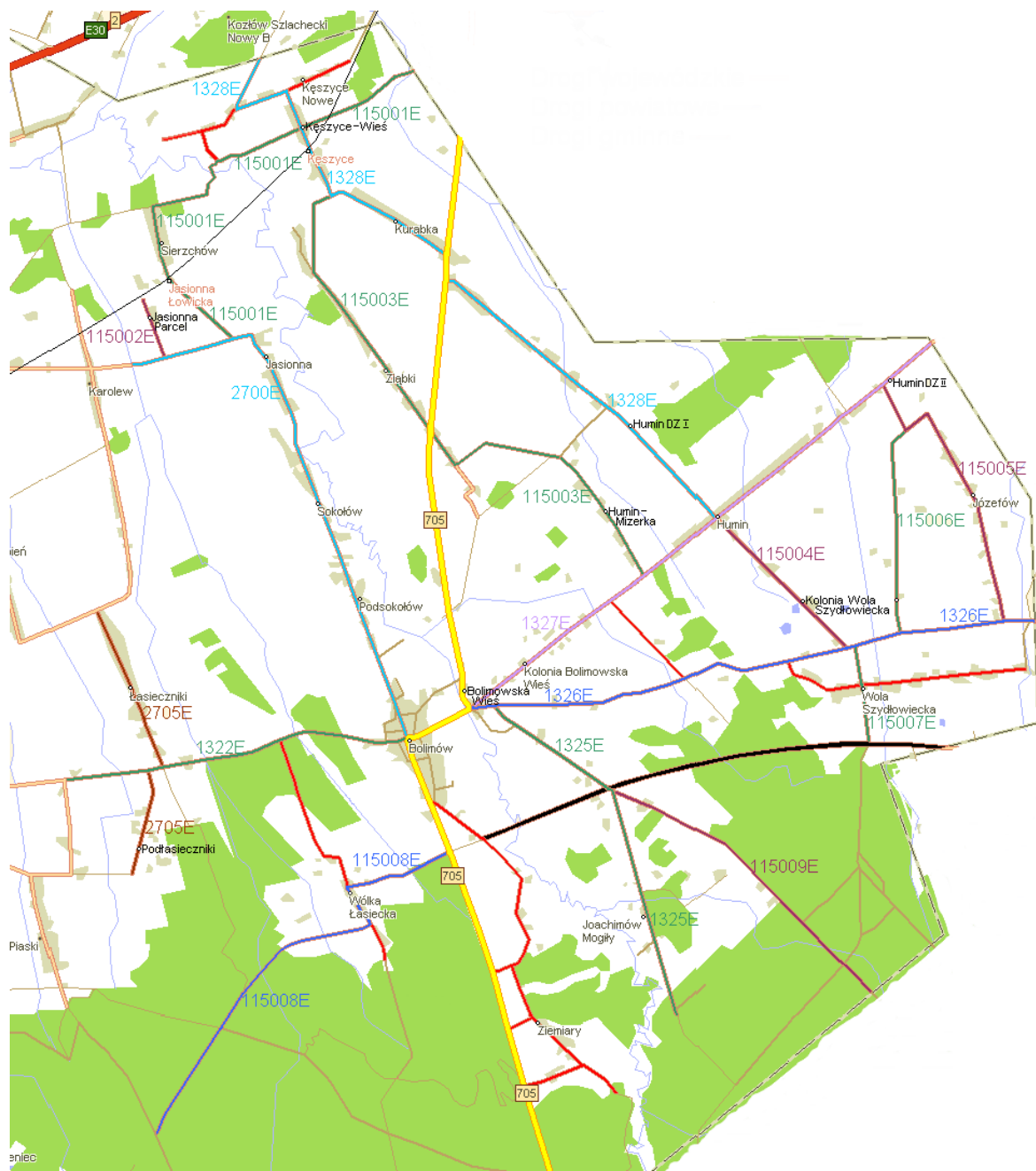
- 1150002E Jasionna Parcel, o długości 0,7 km, nawierzchnia gruntowa
- 115003E Humin Mizerka – Ziąbki, Ziąbki – Kurabka, długość 6,5 km, droga o nawierzchni bitumicznej oraz (częściowo) gruntowej – wymaga generalnego remontu na całym odcinku.
- 1150004E Humin (droga łącząca drogi powiatowe nr 1327E i nr 1326E), długość 1,1 km, droga gruntowa (tzw. Woliczków),
- 115005E Humin Dobra Ziemske – Józefów, długość 3,3 km, droga o nawierzchni bitumicznej, wymaga generalnego remontu na całym odcinku.
- 115006E Humin Dobra Ziemske - Kolonia Wola Szydłowiecka, długość 2,3 km, nawierzchnia gruntowa.
- 115007E Humin – Kol. Wola Szydłowiecka, długość 3,9 km, droga o nawierzchni bitumicznej oraz częściowo gruntowa, wymaga remontu generalnego na całym odcinku.
- 115008E Wólka Łasiecka – granica gminy Nieborów – (Gajówka Osada Polesie), długość 6,2 km, gruntowa.
- 115009E Joachimów-Mogiły w kierunku cmentarza – granica województwa mazowieckiego, długość 4 km, droga o nawierzchni bitumicznej, wymaga generalnego remontu.

Drogi gminne, które nie posiadają numerów nadanych przez Wojewodę:

- droga przez Wólkę Łasicką (dwa odcinki przebiegające na obszarze zabudowanym), długość 2,1 km, droga gruntowa oraz łącząca Wólkę Łasicką z drogą powiatową nr 1322E o długości 1,5 km – gruntowa.
- Bolimów – Ziemiary wraz z trzema dojazdami do drogi wojewódzkiej nr 705 – długość 7 km, droga gruntowa – wymaga pilnej przebudowy ze względu na nieprzejezdnosć w okresie jesiennym i wiosennym.
- Kęszyce Nowe (od skrzyżowania z drogą powiatową nr 1328E z łącznikiem do skrzyżowania z drogą gminną), długość 1,9 km, nawierzchnia bitumiczna.
- Kęszyce Nowe (od skrzyżowania z drogą powiatową nr 1328E do linii kolejowej PKP), długość 1,7 km – nawierzchnia bitumiczna.
- ul. Farna w Bolimowie – długość 0,6 km, nawierzchnia bitumiczna.
- ul. Wodociągowa i ul. Zastodolna w Bolimowie (łącząca drogę powiatową nr 1322E oraz drogę wojewódzką nr 705).
- ul. Kajaka w Bolimowie (łącząca drogę powiatową nr 1322E oraz drogę powiatową nr 2700E), długość 0,55 km. Droga gruntowa, nieutwardzona.

Drogi, zaliczane do dróg gminnych, w przeważającej części posiadają nawierzchnie bitumiczne. Na fragmentach systemu dróg gminnych występują nawierzchnie urządzone tłuczniem i żwirem. Na nielicznych występuje nawierzchnia gruntowa. Funkcjonalny układ komunikacyjny gminy nie idzie w parze ze stanem technicznym dróg gminnych, który nie jest

Niezależnie od dróg uznanych jako drogi gminne – występują drogi o funkcji porównywalnej z drogami gminnymi. Są to drogi wewnętrzne oraz dojazdy. Powstawały one wraz z rozwojem zabudowy mieszkaniowej oraz infrastruktury poszczególnych wsi.

24

Sieć wodociągowa

Sieć obejmuje 100% istniejących pasm zabudowy i niemal wszystkie siedliska zabudowy rozproszonej - 95% obszaru gminy. Łączna długość sieci wodociągowej wynosi 89,707 km i obejmuje 1327 sztuk przyłączy wodociagowych. Stacje uzdatniania wody zlokalizowane są w Bolimowie oraz w Kolonii Wola Szydłowiecka.

Zaopatrzenie w wodę zapewniają dwa wodociągi grupowe:

1. **Wodociąg Kolonia Wola Szydłowiecka** oparty na stacji ujmowania i uzdatniania wody w miejscowości Kolonia Wola Szydłowiecka, z dwoma studniami, o wydajności eksploatacyjnej $Q_{\text{sred.h.}} = 42,0 \text{ m}^3/\text{h}$, wyposażony w zbiornik uśredniający o pojemności 1000 m^3 . Wydobywana woda poddawana jest procesom odżelaziania oraz wytrącania manganu. Ujęcie objęte jest pozwoleniem wodnoprawnym – decyzja Starosty Skierniewickiego z dnia 24.03.2004 r. znak: ROŚ. I. 6223 – 3/04.

Wodociąg obsługuje następujące miejscowości: Wola Szydłowiecka, Kolonia Wola Szydłowiecka, Joachimów – Mogiły, Józefów, Humin, Humin DZ, Kurabkę, Ziąbki, Kęszyce Wieś, Kęszyce Nowe, Sierzchów, Jasionnę, Sokołów, Podsokołów..

2. **Wodociąg Bolimów**, oparty na stacji ujmowania i uzdatniania wody w Bolimowie z dwoma studniami, o wydajności eksploatacyjnej $Q_{\text{sred.h.}} = 21,0 \text{ m}^3/\text{h}$ oraz $Q_{\text{sred.h.}} = 25,0 \text{ m}^3/\text{h}$, objęty pozwoleniem wodnoprawnym - decyzja Starosty Skierniewickiego z dnia 21.12.2001 r. r. znak: ROŚ. I. 6223 – 18/2001.

Sieć wodociągowa znajduje się w dobrym stanie technicznym. W miejscowości Bolimów konieczna jest wymiana pozostałych rur azbestocementowych na długości 0,5 km.

Wydajność obu studni, w tym szczególnie mocno wyeksploatowanego ujęcia w Bolimowie **nie wystarcza w sezonie zwiększonego zapotrzebowania na wodę** (okres letni) na ciągłe zapewnienie dostaw wody dla mieszkańców i zakładów przetwórstwa żywności. Konieczna jest inwestycja w budowę ujęcia wody, które zabezpieczy jej dostawy do wszystkich gospodarstw domowych.

Sieć kanalizacyjna

Sieć kanalizacyjna w miejscowości Bolimów jest siecią tłoczną o długości 7,3 km i obsługuje gospodarstwa domowe, w których zamieszkuje ponad 900 osób. Ścieki bytowo-gospodarcze spływające siecią kanalizacyjną pochodzące od mieszkańców miejscowości Bolimów, z obiektów użyteczności publicznej oraz ścieki dowożone taborem asenizacyjnym z pozostałych miejscowości kierowane są na mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków zlokalizowaną w miejscowości Bolimowska Wieś.

Gminna oczyszczalnia ścieków systemu prof. Kickutha składa się z następujących obiektów:

- punktu zlewnego ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym,
- węzła oczyszczania wstępnego z pompownią ścieków, kratą kosztową oraz piaskownikiem o przepływie poziomym,
- osadnika Imhoffa,
- zbiornika odświeżania ścieków,
- 2 stawów korzeniowo – trzcinowych systemu prof. Kickutha obsadzonych trzciną pospolitą,
- stawu doczyszczającego i rowu odfosforyzującego,
- poletka ociekowego piasku,
- poletka osadowego.

Ścieki surowe dopływające na oczyszczalnię charakteryzują się zróżnicowanym stopniem zanieczyszczenia. Ścieki dowożone charakteryzują się wysokim wskaźnikiem zanieczyszczenia, dlatego też są wstępnie podczyszczane na odstojniku.

Obecnie, gminna Oczyszczalnia Ścieków w Bolimowie nie spełnia norm określonych pozwoleniem prawnym, nie przyjmuje ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym. Zanotowano przekroczenia w stężeniach ścieków oczyszczonych następujących związków: azotu, fosforu, BZT₅, ChZT oraz zawiesin ogólnych.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi nałożył na Gminę Bolimów karę za przekroczenia stężeń zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych odprowadzanych do rzeki Rawki. Jeżeli oczyszczalnia nie zostanie dostosowana do wymogów Inspektoratu do końca 2007 roku, będzie podjęta decyzja o jej zamknięciu.

Biorąc pod uwagę szczególne walory przyrodnicze i stopień ich zagrożenia należy podjąć natychmiastowe działania interwencyjne. Konieczna jest budowa, spełniającej normy prawne oczyszczalni ścieków oraz rozszerzenie zasięgu sieci kanalizacyjnej w gminie.

Tabela 4. Ilość ścieków dowożonych na Gminną Oczyszczalnię Ścieków taborem asenizacyjnym

Rok	2002 r.	2003 r.	2004 r.*
Ilość ścieków dowożonych na oczyszczalnię	4766 m ³	4498 m ³	1196 m ³

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Bolimowie

**: Od roku 2004 ścieki dowożone, z uwagi na decyzję WIOŚ w Łodzi nie są przyjmowane na gminną oczyszczalnię w Bolimowie.*

Tabela 5. Inwentaryzacja wykonanych przyłączy kanalizacyjnych w miejscowości Bolimów

Lp.	ULICA	Ilość przyłączy	Długość przyłączy [km]
1.	Wodociągowa	5	0,064
2.	Dworska	10	0,104
3.	Kajaka	23	0,352
4.	Stroynowskiego	15	0,222
5.	Warszawska	3	0,059
6.	Łowicka	22	0,273
7.	Senatorska	45	0,518
8.	Skierniewicka	40	0,556
9.	Sokołowska	43	0,635
10.	Grunwaldzka	7	0,094
11.	Szkolna	10	0,123
12.	Rynek	17	0,231
13.	Ułańska	6	0,086
14.	Kozia	7	0,084
15.	Farna	38	0,496
16.	Zastodolna	8	0,140
17.	Żabia	7	0,081
18.	Urząd Gminy	1	0,008
19.	Oś. Sokołowska II	3	0,045
	Razem:	310	4,171

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Bolimowie

Gospodarka odpadami

Odpady komunalne na terenie gminy Bolimów powstają w związku z bytowaniem człowieka w obrębie gospodarstw domowych, placówek oświatowych, zakładów usługowo – handlowych, ośrodka zdrowia.

Według ewidencji posesji prowadzonej przez Urząd Stanu Cywilnego, w 2005 roku, na terenie gminy Bolimów zaewidencjonowano 1125 gospodarstw domowych. W 635 posesjach (56,4%) gospodarka odpadami jest uregulowana w systemach indywidualnym i kontenerowym (Joachimów Mogiły).

Tabela 6. Sołectwa objęte indywidualnym systemem zbiórki odpadów oraz ilość posesji posiadających podpisaną umowę na wywóz odpadów komunalnych.

Lp.	Miejscowość	Liczba posesji	Liczba posesji posiadających umowę na wywóz odpadów		
			2004 r.	2005 r.	2006 r.
1.	Bolimów	254	198	201	206
2.	Bolimowska Wieś	27	10	10	10
3.	Kol. Bolimowska Wieś	41	17	19	20
4.	Ziemiary	31	12	11	14
5.	Podsokołów	30	20	22	23
6.	Sokołów	28	4	7	7
7.	Jasionna	58	57	56	57
8.	Sierzchów	60	21	21	23
9.	Łasieczniki	68	36	41	39
10.	Nowe Kęszyce	40	22	24	25
11.	Kęszyce Wieś	54	38	38	39
12.	Ziąbki	74	56	58	57
13.	Kurabka	50	24	25	26
14.	Humin DZ	28	10	11	11
15.	Humin	80	32	36	41
16.	Józefów	18	12	12	13
17.	Kol. Wola Szydłowiecka	26	9	9	12
18.	Wola Szydłowiecka	30	17	18	20
19.	Wólka Łasiecka	21	18	18	18
20.	Joachimów - Mogiły	23	16	19	15
	OGÓŁEM	1041	629	656	676

Źródło: Dane wg wykazu umów firmy EKO – SERWIS

Tabela 7. Liczba posesji obsługiwanych w kontenerowym systemie zbiórki odpadów

Lp.	Wieś	Liczba posesji regulujących opłaty za wywóz odpadów		
		2004 rok	2005 rok	2006 rok
1.	Joachimów – Mogiły	16 239*	19 175*	15 169*

Źródło: Dane sołectwa Joachimów - Mogiły

**: działki rekreacyjne*

Gmina Bolimów posiada system ewidencji liczby gospodarstw domowych posiadających umowy na odbiór odpadów oraz liczby mieszkańców objętych odbiorem odpadów. Na terenie gminy Bolimów brak jest składowiska odpadów komunalnych, dlatego też wszystkie zebrane odpady trafiają na składowiska zewnętrzne. Do roku 2001, trafiały one wyłącznie na składowisko w Julkowie, gmina Skierniewice. Natomiast od roku 2002, strumień odpadów komunalnych częściowo deponowany jest na składowisku w Julkowie, gmina Skierniewice oraz w Krzyżanówku, gmina Kutno.

Inne sieci

Zaopatrzenie mieszkańców gminy w ciepło, oparte jest na indywidualnych źródłach ciepła oraz kotłowniach przyzakładowych. W przeważającej części źródła ciepła opalane są węglem. W niewielkiej części w kotłowniach źródłem ciepła jest olej opałowy oraz gaz propan – butan.

Przez obszar gminy nie przebiega żaden gazociąg. Rozpowszechniona jest forma zaopatrzenia w gaz propan – butan w postaci 11 kilogramowych butli, wspierana przez rozbudowaną sieć dystrybucji.

Przez gminę Bolimów przebiegają linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110kV, 220kV, 400kV. W gminie istnieje sieć średniego napięcia 15kV i wymaga dogęszczenia.

Na terenie Gminy Bolimów zlokalizowana jest dobrze rozbudowana kablowa sieć telekomunikacyjna należąca do Telekomunikacji Polskiej SA. Dzięki temu Gmina Bolimów posiada wysoki wskaźnik telefonizacji. Poza siecią telefonii przewodowej na terenie gminy dostępne są wszystkie obecne na rynku sieci telefonii komórkowej.

e) Możliwości budżetu gminy

Poniżej przedstawiono jak kształtują się dochody i wydatki gminy Bolimów. Największą część budżetu pochłaniają wydatki związane z prowadzeniem placówek edukacyjnych oraz pomoc społeczna.

Tabela 8. Dochody i wydatki budżetu gminy Bolimów w roku 2005

DOCHODY BUDŻETU GMINY BOLIMÓW	
ogółem	7 449 820
Dochody własne	2 798 564
Subwencje ogólne	2 913 103
Dotacje	
dotacje celowe z budżetu państwa	763 934
dotacje otrzymane z funduszy celowych	38 488
Środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł	935 731
Dochody na 1 mieszkańca	1 849,97
WYDATKI BUDŻETU GMINY BOLIMÓW	
Wydatki z budżetu ogółem	6 400 094
Wydatki na rolnictwo i łowiectwo	68 304
Wydatki na transport i łączność	286 064
Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	350 086
Wydatki na oświatę i wychowanie	3 233 693
Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	152 703
Wydatki na ochronę zdrowia	71 461
Wydatki na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	683 920
Wydatki na kulturę fizyczną i sport	15 000
Wydatki na administrację publiczną	872 773
Wydatki na 1 mieszkańca	1 589,30

Źródło: GUS

W analizie wydatków budżetowych zwraca uwagę wysoki procent środków jakie zaangażowane są na cele oświaty i wychowania – jest to kwota stanowiąca ponad 50% wszystkich wydatków. Wydatki na transport, gospodarkę komunalną, kulturę i sport, czyli wydatki inwestycyjne stanowią tylko 12%. Należy podjąć działania mające na celu poprawę tych proporcji na rzecz działań inwestycyjnych, m.in. poprzez dostosowanie infrastruktury do prognoz demograficznych dla gminy Bolimów, poszukiwanie oszczędności w zakresie utrzymania budynków szkolnych (np. termomodernizacja) oraz ubieganie się o pozabudżetowe źródła finansowania inwestycji.

f) Identyfikacja problemów

1. Zbyt słabe wykorzystanie krajobrazu gminy i walorów przyrodniczych oraz kulturowych do promocji gminy,

2. Brak produktu turystycznego, wyróżniającego gminę Bolimów, wpływającego na zwiększenie jej konkurencyjności w tym obszarze,
3. Zagrożenie degradacją środowiska przez niekontrolowane odprowadzanie ścieków i odpadów stałych,
4. Brak spełniającej normy prawne oczyszczalni ścieków,
5. Zbyt niska świadomość mieszkańców o potrzebie ochrony środowiska naturalnego,
6. Zły stan techniczny dróg,
7. Brak kompleksowego uzbrojenia technicznego w sołectwach,
8. Niedobór uzbrojenia części terenów w infrastrukturę techniczną - w szczególności dotyczy gospodarki wodno – ściekowej,
9. Niekorzystna dla działań inwestycyjnych struktura wydatków z budżetu gminy.

2. Gospodarka

a) Działalność gospodarcza

Kolejną sferą poddaną analizie, bardzo ważną w procesie formułowania wniosków dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Bolimów, jest sfera gospodarcza. Gospodarka jest to całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w gminie. Celem przeprowadzonej poniżej analizy jest określenie dynamiki rozwoju gminy i wskazanie tych obszarów, które mogą decydować o przyszłej dynamice rozwoju gospodarczego. Ważnym elementem będzie wskazanie instrumentów i narzędzi dostarczanych przez gminę lub inne podmioty, działające na rzecz intensyfikacji działalności gospodarczej prowadzonej w gminie, opierającej się w szczególności na wypracowanych przez wiele lat przewagach konkurencyjnych, w branżach kojarzonych z regionem i gminą Bolimów.

Sfera gospodarcza gminy Bolimów została przeanalizowana pod kątem:

- Struktury działalności gospodarczej,
- Obszarów aktywności gospodarczej w gminie,

Na podstawie zawartych analiz wyznaczono główne problemy w obszarze gospodarczym.

Bardzo ważne podczas analizy gospodarki i jej potencjału jest przeanalizowanie infrastruktury drogowej oraz położenia geostrategicznego gminy.

Infrastruktura drogowa jest włączana do zasobu czynników produkcji określających ogólny poziom produkcji gminy i regionu. Czynniki te należą do dwóch podgrup, tj. czynniki „sztywne” potencjału regionalnego, jak np. występowanie bogactw naturalnych, korzystna

lokalizacja, struktura sektorowa, infrastruktura różnego rodzaju (transportowa, telekomunikacyjna, wodno – kanalizacyjna, edukacja, usługi służby zdrowia itp.) oraz „mobilne” (podlegające możliwości przepływu między regionami, w zależności od oferowanego wynagrodzenia) prywatne czynniki produkcji, tj. kapitał ludzki i rzeczowy.

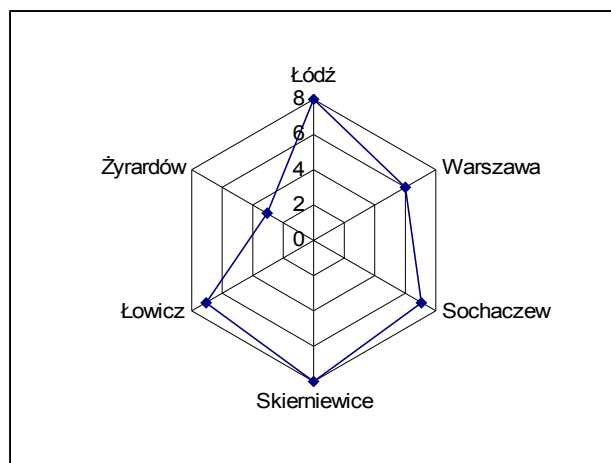
Wyposażenie w sieć transportową pozwala przedsiębiorstwom zlokalizowanym w danym rejonie na obniżenie kosztów dostarczania surowców i dystrybucji towarów do/z firmy (poprzez tańszy i szybszy transport, lepszą organizację systemów logistycznych itp.). Wpływa to – po pierwsze – na pojawienie się korzyści skali, z co się może za tym wiązać – efektywniejsze wykorzystanie prywatnych czynników wytwórczych i większą konkurencyjność produkowanych dóbr, a po drugie – może w dalszej kolejności przyczynić się do ekspansji firmy na inne rynki, w efekcie – do uzyskania dodatkowych rosnących korzyści skali.

Udoskonalenia po stronie infrastruktury po stronie infrastruktury transportowej mogą przynieść zachętę do lokalizacji podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych. Po pierwsze pojawiają się zmiany w przestrzennej redystrybucji produkcji, zatrudnienia, a co za tym idzie także w rozkładzie populacji (zyskują rejony lepiej wyposażone w sieć komunikacyjną). Te zmiany lokalizacyjne powodują dalsze udoskonalenia, gdyż ekspansja produkcji na danym obszarze wpływa na szersze wykorzystanie znajdującego się tam wyposażenia kapitałowego oraz skłania do podejmowania nowych inwestycji.

Bolimów położony jest w kwadracie pomiędzy ważnymi regionalnymi ośrodkami miejskimi tj. Łowiczem, Skierniewicami, Sochaczewem oraz Żyrardowem. Gmina jest z nimi doskonale skomunikowana. Przez Bolimów przebiega również ważny ciąg komunikacyjny – droga łącząca Skierniewice z Sochaczewem. Droga ta jest najkrótszym ciągiem łączącym drogę krajową nr 8 (Katowice – Warszawa) z ciągiem komunikacyjnym Sochaczew, Wyszogród. Wyszogród jest szczególnie ważnym punktem komunikacyjnym na mapie regionu ze względu na przeprawę przez rzekę Wisłę. Gmina Bolimów usytuowana jest więc w doskonałym miejscu, do rozwoju działalności gospodarczej. O ile dla nowo powstających firm lokalizacja nie jest kluczowym elementem rozwoju to dla firm już istniejących, rozważających nową lokalizację, jest to niezwykle ważny punkt odniesienia. Ze względu na niezwykle zasoby przyrodnicze i krajobrazowe Bolimów jest doskonałym miejsce do rozwoju funkcji hotelowo – rekreacyjnej.

Należy określić jak na gospodarkę i koniunkturę w Bolimowie oddziałują większe ośrodki miejskie regionu. Na pewno największy wpływ na koniunkturę ma miasto Skierniewice. Miasto to jest ośrodkiem handlowym, gospodarczym, kulturalnym całego powiatu.

Wykres 1: Oddziaływanie ośrodków miejskich na gospodarkę gminy Bolimów (w skali od 1 do 10)

Źródło: Opracowanie własne Bajor Consulting

Na gospodarkę Bolimowa wpływ ma bliskość aglomeracji łódzkiej, która jest najdynamiczniej rozwijającym się miastem w Polsce. Ma na to wpływ restrukturyzacja gospodarki, usytuowanie w centrum Polski, budowa autostrad, a co za tym idzie dopływ inwestorów. Wpływ na rozwój gospodarki Bolimowa mają również Skierniewice, Sochaczew, Łowicz a także, choć w mniejszym stopniu - Warszawa i całe województwo mazowieckie.

Choć Warszawa nie rozwija się już tak dynamicznie jak kilka lat temu to jest najbardziej rozwiniętym miastem w Polsce, a województwo mazowieckie odznacza się najwyższymi wskaźnikami gospodarczymi w Polsce. Województwa mazowieckie i łódzkie są więc dobrymi rynkami zbytu na artykuły i usługi wytworzone w gminie Bolimów.

Wg danych statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, w dniu 31 grudnia 2005 r. w gminie Bolimów zarejestrowanych było 241 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowaną większość tych podmiotów stanowią jednostki prywatne – 95%. Ponad 196 podmiotów stanowią zakłady osób fizycznych. Taki stan rzeczy odzwierciedla ogólne tendencje panujące w gospodarce, gdzie najbardziej konkurencyjnymi i wytwarzającymi największą część Produktu Krajowego Brutto podmiotami są właśnie najmniejsze przedsiębiorstwa, które jednocześnie najbardziej elastycznie potrafią reagować na zmiany zachodzące na rynku. Należy zwrócić także uwagę, że te przedsiębiorstwa są też najbardziej podatne na zewnętrzną koniunkturę gospodarczą i ich rozwój jest uzależniony od pomocy instytucji okołobiznesowych. Te przedsiębiorstwa są również najbardziej innowacyjnymi podmiotami gospodarki narodowej.

Powstanie, rozwój i przetrwanie małego i średniego przedsiębiorstwa prywatnego w decydującym stopniu zależy od otoczenia, w którym ono funkcjonuje. Otoczenie to niesie

wiele zagrożeń, ale występują w nim również instytucje, które działają na rzecz jego stabilizacji i rozwoju. Jedną z najistotniejszych przeszkód rozwoju małej przedsiębiorczości w regionie jest **brak zasobów finansowych** oraz **brak wykwalifikowanych kadr**, które potrafiłyby sprawnie zarządzać przedsiębiorstwem. Dużej części małych firm nie stać na samodzielne ponoszenie kosztów związanych ze zbieraniem informacji o innowacjach, technologii i o rynkach. Małe firmy mają również duże trudności w dostępie do funduszy kredytowych, gdyż dla banku stanowią ryzyko.

Według posiadanych danych, w ostatnich trzech latach liczba przedsiębiorstw nowozakładanych jest większa od liczby przedsiębiorstw likwidowanych, ale nie odzwierciedla to rzeczywistej liczby faktycznie działających podmiotów, tym bardziej po zmianach dotyczących zasad rejestracji i formy prowadzenia działalności gospodarczej przez spółki cywilne. Nie jest prowadzona też żadna ewidencja podmiotów zawieszających bezterminowo prowadzenie działalności gospodarczej. Należy się spodziewać, że około 5% podmiotów gospodarczych zawiesiła okresowo swoją działalność.

Tabela 9: Dane dotyczące ilości oraz struktury podmiotów w gminie Bolimów

	Jednostka miary	2005
JEDNOSTKI ZAREJESTROWANE WG SEKTORÓW		
<u>Ogółem</u>		
ogółem	jed.gosp.	241
<u>Sektor publiczny</u>		
jednostki ogółem	jed.gosp.	16
jednostki prawa budżetowego państwowe i komunalne ogółem	jed.gosp.	14
przedsiębiorstwa państwowe	jed.gosp.	0
spółki prawa handlowego	jed.gosp.	0
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	jed.gosp.	0
gospodarstwa pomocnicze	jed.gosp.	0
<u>Sektor prywatny</u>		
jednostki ogółem	jed.gosp.	225
osoby fizyczne	jed.gosp.	196
spółki prawa handlowego	jed.gosp.	6
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	jed.gosp.	1
spółdzielnie	jed.gosp.	3
fundacje	jed.gosp.	0
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	6

Źródło: GUS

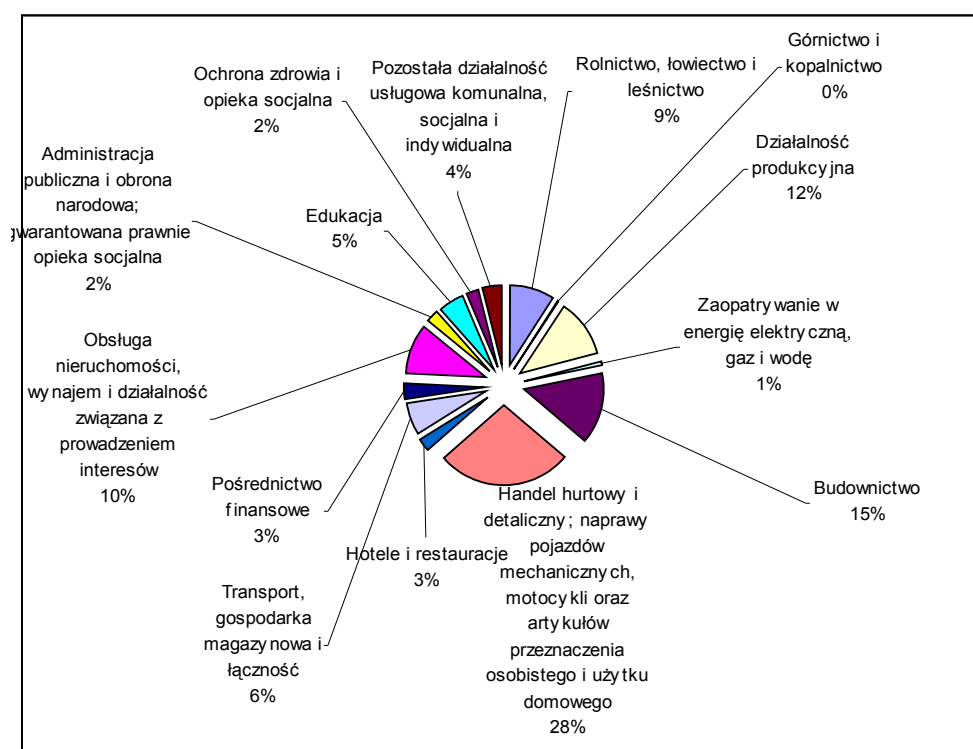
Biorąc pod uwagę branże, w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie gminy, zauważyć można zdecydowaną przewagę sektora handlu i napraw (ok. 22%). Kolejnymi, najbardziej aktywnymi sektorami w gospodarce Bolimowa jest rolnictwo oraz budownictwo. Świadczy to o dużych możliwościach rozwojowych gminy, gdyż obok zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców poprzez działalność handlowo-usługową, wciąż bardzo perspektywiczne są tradycyjne sektory działalności prowadzonej w gminie.

Tabela 10: Branże w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie gminy Bolimów

Sekcja	Nazwa sekcji	Ilość podmiotów
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	22
B	Rybołówstwo i rybactwo	0
C	Górnictwo i kopalnictwo	1
D	Działalność produkcyjna	27
E	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	3
F	Budownictwo	34
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego	66
H	Hotele i restauracje	7
I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	15
J	Pośrednictwo finansowe	8
K	Obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów	24
L	Administracja publiczna i obrona narodowa; gwarantowana prawnie opieka socjalna	6
M	Edukacja	12
N	Ochrona zdrowia i opieka socjalna	6
O	Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	10
P	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	0
Q	Organizacje i zespoły międzynarodowe	0

Źródło: GUS

Wykres 2: Branże w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie gminy Bolimów.

Źródło: GUS

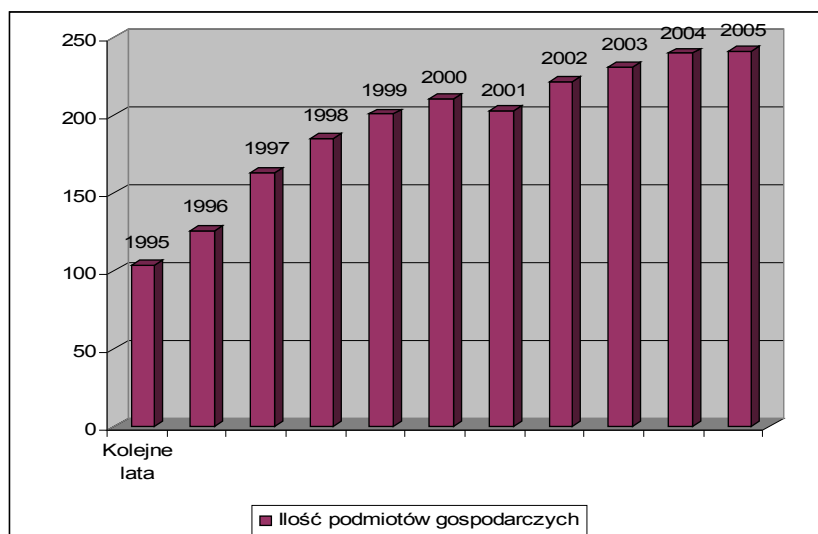
Analiza liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 1995 – 2005 daje odpowiedź na pytanie jak rozwija się gospodarka i czy powstają nowe firmy. W ciągu 10 lat nastąpił gwałtowny wzrost ilości podmiotów gospodarczych w gminie Bolimów. Ich liczba zwiększyła się o 137 podmiotów. Jest to tendencja obserwowana w całym kraju. Liberalizacja gospodarki, wzrost dochodów ludności, dobra koniunktura na rynku doprowadziły do rozwoju drobnej działalności gospodarczej. Wyhamowanie tendencji wzrostowej nastąpiło w roku 2000.

Tabela 11: Ilość podmiotów gospodarczych w gminie Bolimów

Rok	Wartość	Jednostka miary
1995	104	jed.gosp.
1996	126	jed.gosp.
1997	163	jed.gosp.
1998	185	jed.gosp.
1999	201	jed.gosp.
2000	211	jed.gosp.
2001	203	jed.gosp.
2002	222	jed.gosp.
2003	231	jed.gosp.
2004	240	jed.gosp.
2005	241	jed.gosp.

Źródło: GUS

Wykres 3: Ilość podmiotów gospodarczych w gminie Bolimów

Źródło: GUS

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom **aktywizacji gospodarczej** liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

Tabela 12: Wskaźnik aktywizacji gospodarczej dla gminy Bolimów w porównaniu do innych gmin powiatu skierniewickiego:

gmina	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bolimów	256	479	505	489	541	564	588	590
Głuchów	417	448	474	476	502	524	542	534
Godzianów	401	426	462	498	520	552	577	599
Kowiesy	413	457	513	518	555	543	566	559
Lipce	472	487	513	476	498	536	544	533
Reymontowskie								
Maków	360	383	386	381	402	415	423	413
Nowy Kawęczyn	411	440	481	505	518	534	486	500
Skierniewice	514	545	564	550	576	600	612	617
Słupia	302	328	367	355	418	442	384	437

Opracował: Firma Bajor Consulting na podstawie danych GUS.

Jeszcze w roku 1998 poziom aktywizacji gospodarczej w gminie Bolimów był najniższy w powiecie skierniewickim. Dzisiaj widoczny jest stabilny wzrost i wskaźnik powyżej średniej dla powiatu. Porównując do innych części województwa łódzkiego wskaźniki te należą do dobrych. Jako grupę porównawczą oczywiście należy przyjąć gminy typowo wiejskie. W miastach wskaźnik ten jest na dużo wyższym poziomie. Dobre wskaźniki to w dużej mierze zasługa doskonałego położenia geostrategicznego powiatu. Pobliskie miasta są

odbiorca produktów i usług wytworzonych w gminach wiejskich. Części mieszkańców gminy podjęła prace w ośrodkach miejskich – głównie w Skierniewicach, Łowiczu, Sochaczewie.

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczamy jako procentową zmianę ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAi powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój.

Tabela 13: Index PEAi dla wybranych gmin powiatu skierniewickiego

gmina	Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAi
Bolimów	+19	+9,06%
Głuchów	+14	+6,33%
Godzianów	+20	+15,24%
Kowiesy	+3	+0,62%
Lipce Reymontowskie	+10	+7,04%
Maków	+4	+2,76%
Nowy Kawęczyn	-7	-3,42%
Skierniewice	+24	+7,18%
Słupia	+3	+4,47%

Opracował: Firma Bajor Consulting na podstawie danych GUS.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej a indeksem PEAi. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez wiele lat **dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego**, natomiast PEAi obrazuje **aktualną dynamikę**.

Wnioskować więc można na podstawie danych tabeli, że w Bolimowie jest zadowalająco rozbudowany sektor gospodarczy, **a jego rozwój występuje w sposób ciągły**. Wskaźnik jest wyższy niż 9%, a więc oznacza to bardzo dobra koniunkturę gospodarczą. W całym powiecie występują dobre tendencje gospodarcze. W gminie Godzianów wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej jest wyższy niż 15%. W innych gminach wskaźniki są niższe niż 9%. W Nowym Kawęczynie sytuacja jest niepokojąca ponieważ wskaźnik jest mniejszy niż zero.

Widoczny wzrost gospodarczy jest dobrym prognostykiem na przyszłość, lecz jego stabilne fundamenty należy budować przemyślaną polityką gminy po roku 2007, kiedy to Polska otrzyma kolejne fundusze unijne. Wzrost przedsiębiorczości, głównie tej drobnej, jest podstawą stabilnej gospodarki. W działaniach gminy nie można zapominać o zasobach

ludzkich, czyli o mobilnym czynniku wzrostu gospodarczego. Widoczne są luki w wykształceniu mieszkańców i brak chęci do reorientacji zawodowej. Wiele osób nie chce podejmować działalności gospodarczej ani pracować – uzależnione są od pomocy społecznej. Wiele aspektów rozwoju gospodarczego gminy leży po stronie władz centralnych. Na te aspekty władze gminy nie mają wpływu. Należy jednak podjąć szeroką współpracę z instytucjami centralnymi i wojewódzkimi w celu doskonalenia narzędzi wzrostu gospodarczego.

Jednym z podstawowych czynników warunkujących wzrost gospodarczy gminy jest innowacja. Należy odnotować **niedorozwój tak krajowego jak i regionalnego rynku kapitałowego dla potrzeb wdrażania nowych rozwiązań, zwłaszcza nowoczesnych technologii**. Brak jest źródeł finansowania otwartych na finansowanie innowacji i wdrażania nowych technologii przez małe przedsiębiorstwa takich jak np. fundusze załazkowe. Zauważalna jest bardzo wysoka awersja do podejmowania tego typu inwestycji przez dużo bardziej elastyczne w innych krajach fundusze venture capital. W konsekwencji małe i średnie przedsiębiorstwa w swej działalności innowacyjnej bazują głównie na własnych środkach finansowych i jedynie w niewielkim stopniu wykorzystują zewnętrzne źródła finansowania. Chodzi tu głównie o małe firmy, które występują w Bolimowie. Wsparcie innowacyjności musi więc być inicjowane na poziomie gminy. Wsparcie takie spowoduje wzrost konkurencyjności gminy na rynku regionalnym.

Tabela 14. Główne instytucje oraz zakłady pracy i punkty usługowe prowadzące działalność gospodarczą na terenie Gminy Bolimów w roku 2006.

Instytucje, zakłady pracy i punkty usługowe zlokalizowane w Gminie Bolimów	Ilość podmiotów	Liczba zatrudnionych osób	Adres
Instytucje:			
Urząd Gminy w Bolimowie	1	32	ul. Łowicka 9
Bank Spółdzielczy w Skierniewicach o/Bolimów	1	6	ul. T. Kościuszki 14
Urząd Pocztowy w Bolimowie	1	2	ul. Zastodolna 10
Szkoła Podstawowa Bolimów	1	20	ul. Sokołowska 24
Szkoła Podstawowa Kęszyce	1	12	Nowe Kęszyce 50
Szkoła Podstawowa Humin	1	11	Humin 44a
Gimnazjum	1	15	ul. Sokołowska 24
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych	1	24	ul. Sokołowska 24
GOK	1	4	ul. Łowicka 9
Przedszkole	1	5	ul. T. Kościuszki 16
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej	1	6	ul. Łowicka 9a
Posterunek Policji	1	4	ul. Farna 4
Zakłady pracy:			
PPH „Fructodor” Sp z o.o.	1	62	ul. Senatorska 83
Odlewnia Żeliwa Bolimów	1	45	Kolonia Bolimowska Wieś 39a
Przedsiębiorstwo Budownictwa „Energobudowa”	1	78	ul. Skierniewicka 41
Zakład Produkcyjno-Usługowo-Handlowy "Elpax"	1	10	ul. Sokołowska 2
Ośrodek Wypoczynkowy Polskiego Radia	1	3 ⁵	Joachimów-Mogiły
„Bi-Met” Sp. z o.o.	1	20	Kolonia Bolimowska Wieś 45c
Przedsiębiorstwo „Rol-Pod” Sp. z o.o.	1	6	Podsokołów 32
Gospodarstwo Rolne - Gajewski Waldemar	1	4	Jasionna 52
RAZEM	20	369	

Źródło: Urząd Gminy Bolimów

b) Rolnictwo

⁵ (sezonowo do 10 osób)

Ważną sferą aktywności mieszkańców gminy Bolimów jest rolnictwo. Tereny rolne zajmują 5 966 ha, czyli 53% powierzchni gminy. Dominują tu indywidualne gospodarstwa rolne (1176 szt.).

Tabela 15: Wielkość gospodarstw rolnych w gminie Bolimów

Lp.	Powierzchnia gruntów w ha	Liczba gospodarstw
1.	1,01-2	347
2.	2,01-5	422
3.	5,01-7	170
4.	7,01-10	110
5.	10,01-15	83
6.	Powyżej 15	44
SUMA	-	1176

Źródło: Urząd Gminy Bolimów

Najpopularniejszą produkcją na terenie gminy jest produkcja wielokierunkowa – zarówno produkcja roślinna jak i produkcja zwierzęca. Występują również specjalizacje produkcyjne w gospodarstwach rolnych. Zaobserwować można je szczególnie w produkcji:

- mleka
- żywca wieprzowego
- żywca drobiowego
- produkcji pod osłonami
- produkcji warzyw w uprawie polowej

Organizacje i zakłady wspierające działalność rolniczą na terenie gminy Bolimów to:

- Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Bratoszewicach;
- Bank Spółdzielczy w Skierniewicach oddział w Bolimowie;
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – Biuro Powiatowe w Skierniewicach;
- Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach.

c) Identyfikacja problemów:

- 1) Dominacja małych firm w ogólnej liczbie podmiotów,
- 2) Niedostatecznie wykształcony sektor usług,
- 3) Brak wykwalifikowanych kadr,
- 4) Migracje wykwalifikowanych kadr do miast regionu,
- 5) Mała ilość inwestorów z zewnątrz,
- 6) Brak dobrego dostępu do kredytów dla małych firm,

- 7) Brak rozbudowanej informacji o funduszach Unii Europejskiej w powiecie,
- 8) Rozdrobnienie gospodarstw,
- 9) Brak alternatyw w aktywizacji zawodowej ludności wiejskiej poza rolnictwem.

3. Sfera społeczna

a) Sytuacja demograficzna i społeczna terenu

Tabela 16: Ogólna charakterystyka sytuacji demograficznej Gminy Bolimów (2004 r.) dane GUS i Urzędu Gminy Bolimów	
Stan ludności na dzień wg stałego miejsca zameldowania 31 XII 2005 ogółem	4082
Saldo migracji w ruchu wewnętrznym	7
Przyrost naturalny	5
Liczba osób bezrobotnych	228
Liczba osób zatrudnionych	310

Tabela 17. Stan ludności na dzień 31.XII. wg stałego miejsca zameldowania ogółem

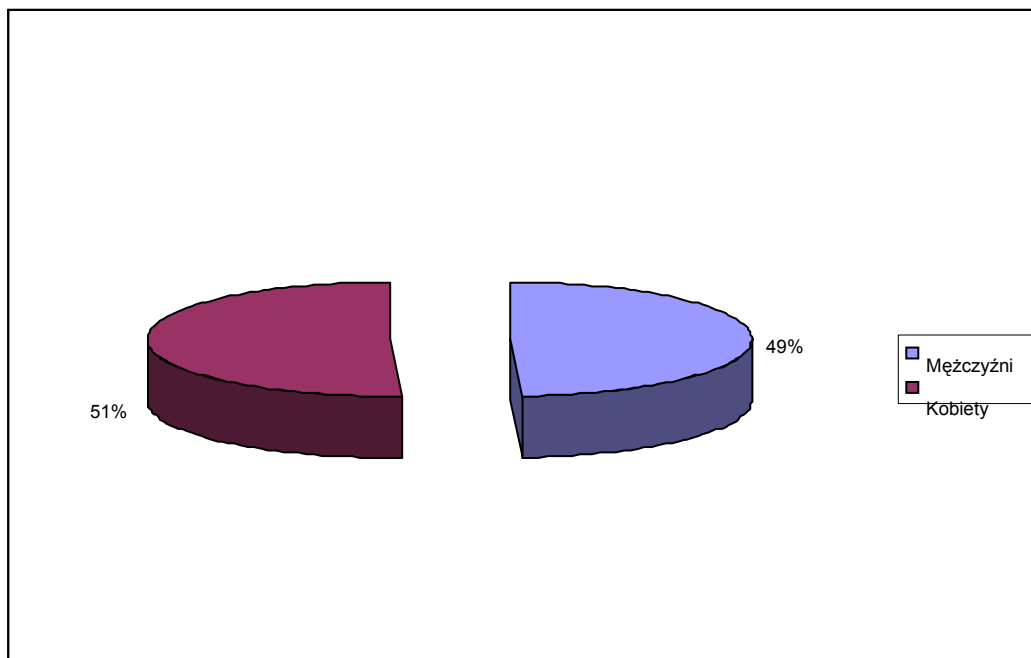
Rok	Wartość	J.m.
2000	4177	osoba
2001	4143	osoba
2002	4101	osoba
2003	4091	osoba
2004	4077	osoba
2005	4082	osoba

Źródło: GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2005 roku w gminie Bolimów zamieszkiwało 4082 osób, w tym 2006 mężczyzn i 2076 kobiet. Stosunek płci waha się w granicach 50%. Z danych przedstawionych w powyższej tabeli wynika, iż w gminie Bolimów od wielu lat następuje regularny spadek liczby mieszkańców, przełamany niewielkąwyżką w roku 2005. W porównaniu do roku 2000, przez 5 lat liczba ludności spadła niemalże o 100 osób. Spadek liczby ludności w gminie Bolimów spowodowany jest najprawdopodobniej opuszczaniem ludności gmin w poszukiwaniu lepszej pracy i lepszych

warunków mieszkaniowych. Spadek liczby ludności spowodowany jest również odpływem z gminy młodych ludzi pragnących się dalej kształcić.

Wykres 4: Stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn w gminie Bolimów

Źródło: GUS

Tabela 18. Przyrost naturalny w latach 1998-2005

Rok	Wartość	J.m.
1998	-7	osoba
1999	-27	osoba
2000	7	osoba
2001	-17	osoba
2002	-25	osoba
2003	-5	osoba
2004	-21	osoba
2005	5	osoba

Źródło: GUS

W gminie Bolimów, w latach 1998 - 2004 obserwowano systematyczny spadek przyrostu naturalnego, który w 2002 r. przyjął wartość aż -25 osób. Niski przyrost naturalny spowodowany jest przede wszystkim malejącą liczbą urodzeń. Jest to spowodowane przede

wszystkim ogólnoeuropejską tendencją do wyboru modelu rodziny 2+2. Polki decydują się obecnie na macierzyństwo najczęściej pomiędzy 25 a 29 rokiem życia (na początku lat 90 - między 20 a 24). Im bardziej wykształcone, tym częściej odkładają macierzyństwo bliżej trzydziestego roku życia. Wzrasta też liczba kobiet, które w ogóle nie wychodzą za mąż. Najpopularniejszym modelem rodziny jest wciąż 2+2, choć coraz częściej pary decydują się na jedno dziecko. **Dlatego ujemny przyrost naturalny stanowi wyzwanie do podjęcia działań służących poprawie jakości życia mieszkańców a tym samym zahamowania negatywnego zjawiska.**

b) Migracje

Migracja to odwieczne, całkowicie naturalne zjawisko, które związane jest z przemieszczaniem się ludności. Można przyjąć, że jest czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno – gospodarczej. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową.

Tabela 19. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w gminach powiatu skierniewickiego

Jednostka terytorialna	saldo migracji									
	w ruchu wewnętrznym									
	ogółem									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Głuchów	-40	-42	-41	-12	-22	-3	-39	-35	-1	-45
Godzianów	-11	-19	-26	2	2	-20	4	15	-15	-21
Kowiesy	6	-4	-13	-30	-18	16	-7	-13	0	2
Lipce Reymontowskie	7	-13	-21	-23	1	-10	-4	-10	17	-20
Maków	2	2	-2	7	-13	6	-25	-20	6	-28
Nowy Kawęczyn	-10	-3	3	-20	7	-15	-26	-7	7	17
Bolimów	-11	-24	10	-24	-4	-1	-17	-17	-5	7
Skierniewice	-23	-41	-15	-25	-51	-4	-26	0	-28	-13
Słupia	-28	-32	-38	-11	-16	-17	-23	-40	-20	-24

Źródło: GUS

Na podstawie danych przedstawionych powyżej można stwierdzić, iż wskaźniki salda migracji w gminie Bolimów w ostatnich latach najczęściej przyjmowały wartość ujemną. Należy jednak zauważyć, iż w większości gmin powiatu wskaźniki te przyjmowały wysoką wartość ujemną, często wyższą w porównaniu do Bolimowa.

c) Struktura ludności według płci, wieku i wykształcenia

Struktura ludności według płci i wieku stanowi podstawę większości analiz demograficznych, determinuje ona bowiem w poważnym stopniu kształtowanie się przyszłych trendów w zakresie płodności i umieralności. Stanowi podstawę do określania wielu społeczno-ekonomicznych konsekwencji, takich jak: zapotrzebowanie na miejsca w szkołach, nowe miejsca pracy, oszacowanie przyszłej liczby małżeństw i związanych z tym przyszłych potrzeb mieszkaniowych, oszacowanie liczby osób wkraczających w wiek emerytalny itp.

Analizując strukturę wieku ludności gminy Bolimów, wyróżniono jej 3 podstawowe kategorie, istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

1. ludność w wieku przedprodukcyjnym tj. w wieku 0 - 17 lat,
2. ludność w wieku produkcyjnym, w tym:
 - kobiety 18 - 59 lat,
 - mężczyźni 18 - 64 lata,
2. ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym:
 - kobiety 60 lat i więcej,
 - mężczyźni 65 lat i więcej.

Tabela 20. Liczba ludności z punktu widzenia rynku pracy i struktury wieku w roku 2005

Ludność	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	415	436	851
Ludność w wieku produkcyjnym	1125	1326	2451
Ludność w wieku poprodukcyjnym	490	262	752

Źródło: GUS

W takim ujęciu, dominującą grupę wiekową stanowią osoby w wieku produkcyjnym, których na obszarze gminy w 2005 r. było 2451 osób co stanowi ok. 60,45% ogółu mieszkańców. Mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowią grupę 851 osób - co stanowi 21% ogółu a osoby w wieku poprodukcyjnym grupę 752 osób – co stanowi 18,55 %. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat następuje systematyczny spadek w odsetkach ludności w wieku przedprodukcyjnym i powolny wzrost ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Jest to jednak ogólnoeuropejska tendencja nazywana zjawiskiem starzenia się społeczeństwa i wymaga działań tak na poziomie krajowym jak i lokalnym. Działania te powinny służyć poprawie jakości życia zwiększającej się liczbie osób w wieku poprodukcyjnym.

Struktura ludności wg. poziomu wykształcenia ma szczególne znaczenie dla sytuacji demograficznej i gospodarczej w gminie. Poziom i rodzaj wykształcenia mieszkańców ma bowiem wpływ na wysokość i strukturę bezrobocia, jakość życia a często także na wskaźnik migracji (mobilności) i aktywności gospodarczej.

Tabela 21: Poziom wykształcenia mieszkańców⁶ gminy Bolimów w roku 2002

Wykształcenie	Ogółem	Stan procentowy	Mężczyźni	Kobiety
Wyższe	165	5%	59	106
Policealne i średnie	748	22%	336	412
Zasadnicze zawodowe	895	26%	540	355
Podstawowe ukończone, nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	1625	47%	698	797

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Na podstawie powyższych danych można zauważyć, że w gminie Bolimów w 2002 roku największą część ludności stanowiły osoby posiadające wykształcenie podstawowe - stanowili oni ok. 47% ogółu badanych osób. Wykształcenie zawodowe zasadnicze posiadało

⁶ Dotyczy mieszkańców aktywnych ekonomicznie

ok. 26% mieszkańców, średnie (ogólnokształcące i zawodowe) - ok. 22%, natomiast wykształcenie wyższe - zaledwie 5% mieszkańców.

d) Bezrobocie

Bezrobocie jest jednym z największych zagrożeń o charakterze ekonomicznym i społecznym, jakie towarzyszą okresom dekonunktury w gospodarce rynkowej. Wśród najbardziej groźnych skutków bezrobocia należy wymienić:

- Dewastację i destabilizację rynku pracy
- Zmniejszenie wpływów budżetowych (zarówno do budżetu centralnego jak i lokalnego)
- Emigrację kadr, zwłaszcza wysokokwalifikowanych
- Zahamowanie popytu i zubożenie rynku dóbr i usług, atrakcyjność co za tym idzie zmniejszenie obrotów atrakcyjności handlu
- Zmniejszenie atrakcyjności regionu i zniechęcenie inwestorów
- Bezrobocie godzi w rodziny i powoduje tworzenie się zjawisk patologii społecznej

Bezrobocie jest dużym problemem wpływającym na zadowolenie mieszkańców i poziom ich życia. Od wielu lat notuje się wysoką stopę bezrobocia. W województwie łódzkim stopa bezrobocia wynosi 18,7%. Pociąga to za sobą szereg problemów natury społecznej.

Bezrobocie w województwie łódzkim stanowi w coraz większym stopniu problem obszarów miejskich; za podstawę do sformułowania takiego sądu możemy uznać fakt, że wartość wskaźnika udziału bezrobotnych zamieszkałych na wsi powoli, choć sukcesywnie maleje (33,9% w grudniu 2001 roku, 33,1% w grudniu 2002 roku oraz 33,0% w grudniu 2003 roku). W końcu 2003 roku rejestry powiatowych urzędów pracy województwa łódzkiego obejmowały 76,9 tys. osób zamieszkałych na wsi. Wobec danych z końca grudnia 2001 roku liczba ta spadła o 1,2 tys. osób (1,5%).

Stopa bezrobocia w powiecie skierniewickim w 2004 roku wynosiła 13% (1815 osób zarejestrowanych w PUP). Natomiast z gminy Bolimów w 2005 roku w PUP zarejestrowanych było 170 bezrobotnych.

Tabela 22. Liczba osób bezrobotnych w gminie Bolimów

Liczba osób bezrobotnych w Gminie Bolimów
--

Rok	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2003	216	102	114
2004	228	128	100
2005	170	97	73
Luty 2006	190	88	102

Źródło: GUS

W gminie Bolimów nieznaczna większość bezrobotnych to mężczyźni⁷, jednak powinno się zwrócić uwagę na bezrobocie wśród kobiet, gdyż należą one do grupy bardziej podatnej na bezrobocie długotrwałe. Bezrobocie kobiet jest wynikiem dość zróżnicowanego zbioru przesłanek mających generalnie dwojaką naturę. Po pierwsze - możemy mówić o przesłankach natury ekonomicznej – tzn. takich, które są związane z zagadnieniem struktury popytu na pracę. Ich dyskryminujące w swym charakterze działanie nie jest możliwe w odniesieniu do jakiegokolwiek płci; mogą się one objawiać w praktyce jedynie pod postacią określonych dla poszczególnych stanowisk pracy wymogów kwalifikacyjnych.

Swoją specyfikę bezrobocie kobiet zawdzięcza natomiast silnemu oddziaływaniu przesłanek natury społeczno – kulturowej; związanych z istnieniem zestawów ról społecznych tradycyjnie przypisywanych poszczególnym płciom. Wspomniane zestawy ról determinują sfery aktywności, w jakich określone osoby mogą się realizować bez narażania się na przejawy społecznej dezaprobaty. Patrząc z perspektywy historycznej możemy zauważyć, że ta tendencja w kierunku podziału pracy względem płci okazuje się niezmiennie trwała i – pomimo proegalitarnych działań współczesnych społeczeństw we wszystkich niemal wymiarach społecznej aktywności – nadal ma duży wpływ na dystrybucję zatrudnienia.

Tabela 23: Struktura bezrobotnych wg wieku

Wiek	18-24	25-34	35-44	45-54	55-60	<60
Liczba osób	50	46	21	40	11	2

Źródło: PUP Skierniewice

⁷ W lutym 2006 r. odnotowano wzrost bezrobocia wśród kobiet

Tabela 24: Struktura bezrobotnych wg wykształcenia

Wykształcenie	Wyższe	średnie policealne	ogólnokształcące	Zasadnicze Zawodowe	Inne
Liczba osób	9	42	10	53	53

Źródło: PUP Skierniewice

Tabela 25: Struktura bezrobotnych wg czasu pozostawania bez pracy(w miesiącach)

Czas	Do 1	1-3	3-6	6-12	12-24	Pow.24
Liczba osób	15	36	22	28	26	43

Źródło: PUP Skierniewice

Jak wynika z powyższych zestawień największy odsetek bezrobotnych stanowią ludzie młodzi, z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub podstawowym oraz zarejestrowani dłużej niż 24 miesiące tzw. długotrwale bezrobotni.

Bezrobocie w gminie Bolimów charakteryzuje się:

- 1.wysokim wskaźnikiem wśród byłych pracowników PGR;
- 2.wysokim wskaźnikiem bezrobocia ukrytego będącego efektem nadmiaru „rąk do pracy” w gospodarstwach indywidualnych;
- 3.wysokim wskaźnikiem bezrobocia „zbędnych na wsi”, osób, które utraciły pracę w pozarolniczych działach gospodarki i powróciły na wieś;

Spowodowane zostało przede wszystkim:

1. dużym spadkiem popytu na siłę roboczą;
2. zwiększeniem wymagań pracodawców dotyczących kwalifikacji zawodowych pracowników;
3. likwidacją zakładów pracy w miastach, które zatrudniały dużą liczbę osób z terenu gminy;
4. niewystarczającą dynamiką rynku pracy w procesie tworzenia nowych miejsc pracy.

Walka z bezrobociem jest trudnym i długotrwałym przedsięwzięciem, które wymaga współdziałania wielu instytucji firm i organizacji. W tym miejscu należy się uwaga, iż poprzez pojęcie walki z bezrobociem rozumiemy tworzenie nowych miejsc pracy, profilaktykę w miejscach zagrożonych bezrobociem oraz zapobieganie patologiom społecznym, jakie towarzyszą zjawisku utraty pracy. Na czele wśród podmiotów niezbędnych do uruchomienia skutecznego programu zwalczania bezrobocia wysuwają się ośrodki władzy (centralnej,

lokalnej i samorządowej) oraz organizacje pozarządowe. Wynika to zarówno z podziału kompetencji i rozdziału funduszy budżetowych (różnych budżetów) jak i perspektyw współpracy z instytucjami Unii Europejskiej.

e) Infrastruktura edukacyjna i sportowa

Edukacja stanowi jeden z priorytetowych kierunków działalności gminy. W gminie funkcjonuje przedszkole, 3 szkoły podstawowe i gimnazjum. Poniżej opis infrastruktury i potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych placówkach:

1. Przedszkole w Bolimowie (liczba dzieci – 50)

- Sale lekcyjne: 2,
- Plac zabaw,
- Kuchnia.

W przedszkolu brakuje przede wszystkim stolików i krzeseł, przeznaczonych dla małych dzieci oraz bezpiecznego placu zabaw. Zaplecze kuchenne wymaga dostosowania do przepisów HCCP.

2. Szkoła Podstawowa w Bolimowie (liczba uczniów – 185)

- Liczba pracowni: 9
- Pracownia komputerowa z dostępem do Internetu: 12 stanowisk (1 z dostępem do Internetu),
- Sala gimnastyczna o wymiarach 11m x 18 m
- Kuchnia i stołówka szkolna

Stan techniczny dachu budynku szkoły (szczególnie na niskiej kondygnacji) oraz podłóg wymaga podjęcia działań interwencyjnych. Szkoła nie jest wyposażona w odpowiadającą potrzeby placówki – szatnię. Zaplecze kuchenne wymaga dostosowania do przepisów HCCP. Teren przyszkolny nie jest zagospodarowany – brak placu manewrowego dla autobusów szkolnych, brak ogrodzenia, oświetlenia boisk, zła nawierzchnia przed salą gimnastyczną - stanowią źródło niebezpieczeństw dla uczniów. Wymiany wymaga także oświetlenie wewnątrz placówki.

3. Szkoła Podstawowa w Huminie (liczba uczniów – 66 + 9 osób w klasie „0”)

- Liczba sal lekcyjnych: 6
- Pracownia komputerowa z dostępem do Internetu: 10 stanowisk (1 z dostępem do Internetu),
- Boisko trawiaste o wymiarach 51m x 11m (konieczność wyrównania)

Głównymi problemami Szkoły są: brak sali gimnastycznej i wyposażenia części sal (stoliki, krzesła), niekorzystny bilans energetyczny, zły stan techniczny instalacji c.o., brak funkcjonalnej szatni.

4. Szkoła Podstawowa w Kęszycach (liczba uczniów – 56 + 5 klasa „0”)

- Liczba sal lekcyjnych: 4
- Liczba pracowni szkolnych: 4
- Pracownia komputerowa z dostępem do Internetu: 10 stanowisk (1 z dostępem do Internetu),
- Boisko trawiaste o wymiarach 26m x 36m (konieczność wyrównania)
- Boisko asfaltowe o wymiarach 28m x 18m

Niezbędna jest termomodernizacja budynku szkoły oraz doposażenie placówki w sprzęt, który poprawi jakość kształcenia (odtwarzacz CD, telewizor, sprzęt gimnastyczny).

5. Gimnazjum w Bolimowie (liczba uczniów – 167)

- Liczba sal lekcyjnych: 6
- Pracownia komputerowa z dostępem do Internetu: 10 stanowisk (1 z dostępem do Internetu),
- Hala sportowa (pow. zabudowy 1018,40 m², pow. użytkowa – 1239,6 m², w tym sala gimnastyczna o wymiarach: 29,7m x 17,69m i pow. użytkowa – 525,5 m²) z wyposażeniem: gabinet kultury fizycznej, szatnie, umywalnie z prysznicami, przebieralnie, wc (także dla niepełnosprawnych) pomieszczenie klubowe, magazyn sprzętu sportowego, pomieszczenia instruktorów, widownia na piętrze i parterze (175 miejsc) oraz sala pomocnicza.

Problemy to: brak funkcjonalnej szatni dla uczniów, zły stan techniczny podłóg oraz brak środków na zakup autobusu szkolnego.

6. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Bolimowie

- Liceum Ogólnokształcące
- Liceum Ekonomiczne
- Technikum
- Szkoła Policealna
- Liczba sal lekcyjnych: 14
- Dwie pracownie komputerowe z dostępem do Internetu
- Zespół urządzeń sportowych i rekreacyjnych w tym siłownię
- Biblioteka z Informacyjnym Centrum Multimedialnym
- Szatnie

Tabela 26: Liczba uczniów w roku szkolnym 2006/2007 i prognoza na lata następne (wg. zameldowania 30.XI.2006)

Rok szkolny	SP w Bolimowie	SP Kęszycze (klasy „0”)	SP Humin (klasy „0”)	Gimnazjum
2006/2007	172	51 (+11)	62 (+10)	172
2007/2008	178	50 (+5)	61 (+13)	162
2008/2009	175	45 (+7)	64 (+4)	163
2009/2010	163	44 (+5)	56 (+5)	157
2010/2011	164	39 (+7)	54 (+9)	148
2011/2012	155	40 (+5)	51 (+6)	138
2012/2013	161	40 (+5)	47 (+6)	130

Biorąc pod uwagę powyższe prognozy należy zauważyć, iż przewiduje się znaczny spadek liczby uczniów we wszystkich szkołach, a szczególnie w Szkole podstawowej w Kęszycach oraz w Szkole Podstawowej w Huminie.

Poziom przygotowania kadry

Jakość świadczonej usługi edukacyjnej w znacznej mierze zależy od kadry, jej przygotowania merytorycznego i pedagogicznego, aktywności i poświęcenia oraz od organizacji pracy szkoły. W publicznych szkołach i gimnazjum w Bolimowie pracuje 40 nauczycieli pełnozatrudnionych oraz 9,58 niepełnozatrudnionych. 100% z nich posiada wyższe wykształcenie (90% naukowe, 10 zawodowe) z przygotowaniem pedagogicznym. Pośród nauczycieli 27% posiada stopień nauczyciela dyplomowanego 58% mianowanego, 8% kontraktowego, 6% stażysty.

f) Kultura

Gminny Ośrodek Kultury w Bolimowie, od 1 lipca 2004 r., instytucja kultury, został powołany uchwałą Rady Gminy w 1989 r. Od 1991 r. w strukturze organizacyjnej Gminnego Ośrodka Kultury znajduje się także Gminna Biblioteka Publiczna, która rozpoczęła działalność w 1949 roku.

Statutowym celem GOK jest prowadzenie działalności kulturalnej polegającej na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury, a w szczególności prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców oraz upowszechnianie i promocja kultury lokalnej. Odbywa się to poprzez organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę, w tym:

- organizacja cyklicznych wystaw malarstwa nieprofesjonalnego, wystaw historycznych, konkursów literackich i konkursów wiedzy, spektakli, koncertów, imprez artystycznych, rozrywkowych i rekreacyjnych,
- prowadzenie i propagowanie amatorskiego ruchu artystycznego, w tym: Bolimowskiej Orkiestry Dętej wraz z grupą paradową, sekcji tanecznej i sekcji plastycznej,
- współpraca z twórcami ludowymi i promocja ich twórczości (bolimowska ceramika, kwiaty z bibuły),
- prowadzenie działalności wydawniczej i promocyjnej, w tym: wydanie książki pt: „Z dziejów Bolimowa”, widokówek promujących gminę Bolimów, informatorów o wystawach,
- promocja gminy Bolimów podczas powiatowych, wojewódzkich i ogólnokrajowych imprez kulturalnych i targów turystyczno-krajoznawczych,
- współdziałanie z gospodarstwami agroturystycznymi z terenu gminy Bolimów w celu promocji ich oraz gminy,
- upowszechnianie czytelnictwa i zaspokajanie potrzeb informacyjnych i edukacyjnych użytkowników Gminnej Biblioteki Publicznej w Bolimowie,
- współpraca z instytucjami i organizacjami społecznymi w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy oraz z osobami fizycznymi, osobami prawnymi i jednostkami nieposiadającymi osobowości prawnej, których celem jest działalność kulturalna i rekreacja.

Corocznie, w lipcu Urząd Gminy wraz z Ośrodkiem organizują ponadlokalną imprezę plenerową pod nazwą „Dni Bolimowa i Ziemi Bolimowskiej”.

Głównym problemem tej strefy są niskie nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego oraz zbyt mała powierzchnia lokalu, w którym funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna.

g) Bezpieczeństwo publiczne

W Bolimowie, za bezpieczeństwo publiczne odpowiada posterunek policji, w którym pracuje 5 funkcjonariuszy oraz straż pożarna.

W pierwszym półroczu 2006 roku, w Bolimowie stwierdzono 4 kradzieże z włamaniem i 8 kradzieży mienia. Liczba tego typu przestępstw znacznie zmalała, w porównaniu do analogicznego okresu lat poprzednich. Nie stwierdzono przypadków przestępstw rozboju.

W zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości przez nieletnich Policja przeprowadziła 2 postępowania, w wyniku których ujawniono 2 czyny przestępcze popełnione przez jednego sprawcę. W zakresie prewencji prowadzona jest na bieżąco współpraca Policji z placówkami oświatowymi, polegająca na organizowaniu w szkołach spotkań młodzieży z funkcjonariuszami policji. Na tych spotkaniach omawiane są zasady bezpieczeństwa oraz odpowiedzialności nieletnich za czyny karalne. Ponadto, opracowany został harmonogram zadań, mających na celu zwiększenie ujawnialności przestępstw popełnianych przez osoby nieletnie.

Interwencje podejmowane w ramach „Niebieskiej Karty” skutkowały najczęściej odmową wszczęcia dochodzenia oraz przestaniem informacji do Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W związku ze zwiększającą się, w okresie jesienno – zimowym, liczbą kradzieży z włamaniem na terenie działek letniskowych w miejscowości Joachimów – Mogiły, w godzinach wieczornych i nocnych kierowane są tam patrole policyjne.

W pierwszym półroczu 2006 roku Policja wszczęła 40 dochodzeń w sprawie kierowania pojazdami przez osoby będące w stanie nietrzeźwym. W ramach działań prewencyjnych Policja w Bolimowie:

- nałożyła na kierowców ogółem 139 mandatów karnych,
- wylegitymowała 1269 osób,
- zatrzymała 70 dowodów rejestracyjnych pojazdów,
- zatrzymała 7 praw jazdy,

- zatrzymała 33 osoby na gorącym uczynku przestępstwa.

W ramach pracy dochodzeniowej:

- w kategorii kradzieży z włamaniem – 2 dochodzenia umorzono ze względu na brak wykrycia sprawców;
- w kategorii kradzieży – 2 dochodzenia umorzono ze względu na brak wykrycia sprawców, 1 dochodzenie zakończono aktem oskarżenia;
- w kategorii uszkodzenia mienia – 1 dochodzenie umorzono ze względu na brak wykrycia sprawców;
- w kategorii nietrzeźwych kierowców – 29 dochodzeń zakończono aktem oskarżenia;
- 1 dochodzenie z art. 244 Kodeksu Karnego (*„Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności lub prowadzenia pojazdów albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”*) zakończono aktem oskarżenia;
- 2 postępowania przekazano do Wydziału Rodziny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Skierniewicach.

W gminie Bolimów bezpieczeństwo zapewnia także Ochotnicza Straż Pożarna z remizami strażackimi w Sierzchowie, Ziąbkach, Łasiecznikach, Woli Szydłowieckiej, Kolonii Wola Szydłowiecka oraz w Bolimowie.

h) Opieka zdrowotna

W sferze opieki zdrowotnej, funkcjonują w gminie Bolimów następujące placówki:

1. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Praktyka Lekarza Rodzinnego – Marek Krawcow w Bolimowie,
2. Gabinet Stomatologiczny Edyta Trojak – Kucharska, Bolimów
3. Apteka, Ewa Jeżak, Bolimów.
4. Apteka Słoneczna, Bolimów.

Budynek Ośrodka Zdrowia w Bolimowie, został przejęty przez Gminę Bolimów 31.03.2004 roku. Przedmiotem przekazania była zabudowana nieruchomość położona w Bolimowie o pow. 1200 m², oznaczona jako działka nr ew. 147/1. Na przekazanej nieruchomości znajduje się budynek z lokalami mieszkalnymi i użytkowymi o łącznej powierzchni 421,66 m², w tym Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bolimowie zajmuje pomieszczenia o powierzchni 169 m², lokal o pow. 36 m² zajmuje Prywatny Gabinet Stomatologiczny.

Stan budynku Ośrodka Zdrowia wymaga podjęcia natychmiastowych działań remontowych. Drobne prace polegające przede wszystkim na remoncie pomieszczeń wewnętrznych Ośrodka, schodów wejściowych oraz częściowej wymiany stolarki okiennej zostały już wykonane. Natomiast niezbędne jest przystąpienie do remontu dachu budynku, który jest nieszczelny, dokończenia wymiany stolarki okiennej wraz z parapetami oraz wykonanie elewacji zewnętrznej, docieplenie instalacji co w piwnicach budynku w celu wyeliminowania strat ciepła wraz z częściową wymianą.

Ponadto do roku 2008, zgodnie z wymogami określonymi w przepisach rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2005 roku, w sprawie wymagań sanitarnych pomieszczeń i urządzeń NZOZ, należy dostosować budynek do potrzeb osób niepełnosprawnych (założyć podjazd dla niepełnosprawnych do wejścia frontowego, o nachyleniu do 5% oraz przystosować jedną ubikację dla potrzeb osób niepełnosprawnych) oraz podwyższyć zmywalność ścian (w gabinecie lekarskim, punkcie szczepień, gabinecie zabiegowym do wysokości 2,05 m przy umywalkach w każdym z pomieszczeń pozostałych do 1,60 m).

Obecnie w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej, Praktyka Lekarza Rodzinnego – Marek Krawcow w Bolimowie, na dzień 16.04.2007 r. zarejestrowanych jest 3100 pacjentów, co stanowi 76,01 % ogółu mieszkańców gminy, przy czym jest to wartość zmienna w okresach miesięcznych.

NZOZ dysponuje sprzętem niezbędnym do zapewnienia podstawowej opieki medycznej. Nie mniej jednak pożądanym urządzeniem byłby aparat do USG (ok.150 tyś. zł) oraz wymiana mocno wyeksploatowanego aparatu do wykonywania badania USG (koszt. ok. 15 tyś zł)

i) Pomoc społeczna

Z przeprowadzonej (na potrzeby pracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych) diagnozy wynika, że dominującymi problemami społecznymi występującymi na terenie gminy Bolimów są: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz uzależnienia – w tym przede wszystkim alkoholizm.

Tabela 27: Powody przyznawania świadczeń socjalnych w latach 2004-2006.

	2004 r.	2005 r.	2006 r.
Problemy	Liczba rodzin		
ubóstwo	90	76	85
sieroctwo	0	0	0
bezdomność	2	3	1
potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	12	6	7
bezrobocie	75	57	61
niepełnosprawność	33	35	34
długotrwała choroba	12	10	10
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenie gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	36	20	18
alkoholizmu lub narkomanii	10	13	12
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	2	2	0
zdarzenie losowe	0	2	2
sytuacja kryzysowa	0	0	2
klęska żywiołowa	0	0	183
RAZEM:	254	224	324

Źródło: GOPS w Bolimowie

Wśród głównych przyczyn trudnej sytuacji życiowej stanowiących powód zgłaszania się po pomoc do GOPS należy wymienić właśnie ubóstwo. Większość wskaźników, w ciągu trzech ostatnich lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Należy jednak odnotować znaczne zmniejszenie liczby osób pobierających wsparcie z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz znaczną liczbę osób dotkniętych klęską żywiołową w 2006 roku.

Na ubóstwo w Gminie Bolimów składa się długotrwałe bezrobocie, niski poziom wykształcenia, typ rodziny (wielodzietność), miejsce zamieszkania (tereny popegerowskie) i niskie dochody gospodarstw domowych.

Na rzecz rodzin znajdujących się w obszarze ubóstwa GOPS prowadzi szereg form pomocowych m.in. zapewnia środki finansowe niezbędne do przetrwania, oferuje pomoc w postaci pracy socjalnej.

Najważniejszym wyzwaniem dla lokalnej polityki społecznej powinny być działania ukierunkowane na aktywizację zawodową osób długotrwale pozostających bez pracy, przeciwdziałanie nierównościom społecznym oraz poszukiwanie skutecznych form łagodzenia skutków ubóstwa.

j) Identyfikacja problemów

1. Wysoki wskaźnik bezrobocia, które jest częstą przyczyną utrwalania się ubóstwa,
2. Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych,
3. Niski poziom wykształcenia mieszkańców,
4. Braki w infrastrukturze edukacyjnej,
5. Ograniczony dostęp do Internetu w placówkach edukacyjnych,
6. Ubóstwo jako główny powód przyznawania pomocy społecznej,
7. Zbyt mała powierzchnia lokalu, w którym funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna
8. Spadek poziomu nakładów z budżetu gminy na działania z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,

III. Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze

1. Celowość zadań planowanych do realizacji

Głównym celem rozwoju gminy Bolimów jest:

Zapewnienie mieszkańcom gminy wysokiego poziomu życia poprzez wpływ na rozwój przedsiębiorstw, zapobieganie bezrobociu, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania, ochronę zdrowia i bezpieczeństwa oraz zwiększenie dostępu do infrastruktury kulturalnej, edukacyjnej oraz sportowej

Cel główny przekłada się na cele strategiczne, a te na cele cząstkowe

Cel strategiczny I – Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez aktywizację lokalnych zasobów oraz:

- a. bezpośrednie inwestycje w infrastrukturę techniczną,
- b. kształtowanie w społeczności gminy przedsiębiorczych postaw,
- c. tworzenie dogodnych warunków i wsparcie dla nowo powstających przedsiębiorstw,
- d. rozwój instytucji otoczenia biznesu,
- e. kształcenie ustawiczne osób bezrobotnych, chcących podjąć pracę w nowym zawodzie lub podjąć samodzielną działalność gospodarczą,
- f. rozwój infrastruktury telefonicznej i informatycznej,

Cel strategiczny II - Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Bolimów poprzez ochronę zdrowia, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, socjalnego, edukację i oświatę, w szczególności poprzez:

- a. rozwój funkcji edukacyjno – oświatowych w gminie,
- b. ochronę zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców, w tym bezpieczeństwa socjalnego,
- c. wdrażanie nowoczesnych form edukacji,

- d. współpracę zagraniczną,
- e. zapewnienie mieszkańcom dostępu do nowoczesnych form przekazu informacji w szczególności do Internetu.

Cel strategiczny III – Ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego poprzez:

- a. poprawę stanu otaczającego środowiska naturalnego,
- b. zachowanie unikalnych walorów środowiska naturalnego,
- b. dbanie o ład przestrzenny i jego funkcjonalność dla wszystkich mieszkańców gminy,
- c. poprawa zdrowotności mieszkańców,

Cel strategiczny IV – Pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego, rozwój sportu poprzez:

- a. zachowanie stanu dziedzictwa kulturalnego oraz jego promocja w skali ponadlokalnej i międzynarodowej
- b. podjęcie działań na rzecz podniesienia świadomości kulturalnej mieszkańców,
- c. wykorzystanie dziedzictwa kulturowego gminy w tworzeniu nowoczesnych form nauczania
- d. poprawę stanu środowiska naturalnego

2. Identyfikacja mocnych i słabych strony gminy Bolimów

Analiza SWOT

Niezbędne dla określenia kierunków rozwoju gminy jest uwzględnienie wewnętrznych czynników mających wpływ na rozwój obszaru objętego niniejszym Planem, jego mocnych stron, potencjału rozwojowego oraz zidentyfikowanie ewentualnych zagrożeń. Poniżej została przedstawiona analiza SWOT.

Analiza SWOT tworzona jest w celu zdefiniowania najważniejszych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, które mają wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru. Analiza przeciwstawia „Mocne Strony” obszaru jego „Słabym Stronom”, oraz „Zagrożenia” zewnętrzne – „Szansom” wpływającym z położenia geopolitycznego obszaru. Analiza wynikająca z I części opracowania Planu zwraca szczególną uwagę na czynniki, które

bezpośrednio związane są z procesami odnowy, poprawy warunków życia społecznego i funkcji gospodarczych, spełnieniem kryterium zadowolenia społeczności lokalnej.

Pierwsza część analizy SWOT polega na określeniu mocnych stron obszaru, które należy wykorzystać w działaniach rozwojowych oraz na zidentyfikowaniu słabych stron, które mogą być dla tego rozwoju przeszkodą.

POŁOŻENIE, ŚRODOWISKO NATURALNE

Mocne strony	Słabe strony
• Kompleksy leśne o wysokich walorach przyrodniczych, • Niski poziom zanieczyszczenia powietrza , • Brak przemysłu uciążliwego dla środowiska, • Bardzo dobra dostępność komunikacyjna, • Bliskość dużych ośrodków miejskich, • Urozmaicony krajobraz naturalny – zróżnicowanie przyrodnicze i przestrzenne, • Duży potencjał do rozwoju turystyki, w tym szczególnie agroturystyki	• Zbyt słabe wykorzystanie krajobrazu gminy i walorów przyrodniczych oraz kulturowych, • Degradacja środowiska przez niepełne skanalizowanie obszaru gminy, • Niska świadomość mieszkańców o potrzebie ochrony środowiska naturalnego.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA, GOSPODARKA KOMUNALNA

Mocne strony	Słabe strony
• Konkurencyjne (względem miejscowości podwarszawskich) ceny nieruchomości budowlanych, inwestycyjnych, działek rekreacyjno - wypoczynkowych • Znaczący potencjał terenów niezagospodarowanych, • Położenie w pasie rosnącej urbanizacji i	• Słabo rozbudowana infrastruktura techniczna, • Niedostateczna infrastruktura mieszkaniowa, • Niedobór nowych inwestycji od podstaw, • Brak rezerwy uzbrojonych terenów pod nowe rodzaje działalności,

wzrostu gospodarczego, • Rozwinięta sieć telekomunikacyjna.	• Duże braki w zakresie systemów infrastruktury społecznej i technicznej, • Niezadowalający stan techniczny dróg, • Brak uzbrojenia technicznego w sołectwach, • Niedobór uzbrojenia części terenów budowlanych w infrastrukturę techniczną w szczególności dotyczy gospodarki wodno – ściekowej.
--	--

GOSPODARKA, ROLNICTWO

Mocne strony	Słabe strony
• Bliskie położenie względem Skierniewic, Żyrardowa, Łowicza • Istnienie rezerwowej siły roboczej, • Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, • Silne tradycje rolnicze.	• Brak specjalizacji w produkcji rolniczej, • Słaby rozwój instytucji otoczenia biznesu, • Niedostateczne wykorzystanie bogactwa zasobów wodnych, • Brak wykwalifikowanej siły roboczej, • Dominacja bardzo małych firm w ogólnej liczbie podmiotów, • Mała ilość inwestorów z zewnątrz, szczególnie zagranicznych, • Rozdrobnienie gospodarstw, • Brak alternatyw w aktywizacji zawodowej ludności wiejskiej poza rolnictwem, • Ograniczony rynek zbytu produktów rolnych, • Brak przechowywalności produktów rolnych, • Niski poziom innowacji w gospodarstwach.

KULTURA, SPORT, TURYSTYKA

Mocne strony	Słabe strony
• Występowanie wielu ciekawych zabytków i znacznych walorów krajobrazowych, • Wolne tereny rekreacyjne do zagospodarowania,	• Niedostatecznie rozwinięta baza sportowo – rekreacyjna i kulturalna, • Brak punktu informacji turystycznej, • Zbyt słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, • Niedobór środków finansowych na inwestycje związane z kulturą i sportem, • Brak szerokich działań na rzecz promocji regionu, • Zbyt słabo rozwinięta baza noclegowa.

WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE, POTENCJAŁ LUDZKI

Mocne strony	Słabe strony
• Dość wysoki poziom edukacji • Rosnąca w świadomości społeczeństwa potrzeba aktywnego stylu życia, • Dobre warunki przyrodnicze do uprawiania sportu i rekreacji, • Rosnące zainteresowanie mieszkańców uczestnictwem w procesie decyzyjnym, świadczące o rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,	• Odpływ z regionu ludzi młodych i wykształconych, • Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych, • Niski przyrost naturalny, • Ubożenie mieszkańców, • Rosnące bezrobocie, • Przestępczość (duża liczba nietrzeźwych kierowców) oraz zjawisk patologii społecznych, • Pogarszające się warunki życia ludności wiejskiej, • Pogłębiające się różnice dochodów w poszczególnych grupach społecznych, • Niedostateczna realizacja programów dotyczących promocji zdrowia, profilaktyki antynarkotykowej, opieki pozalekcyjnej w szkołach,

	• Brak zintegrowanego systemu zarządzania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa, • Wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej.
--	---

3. Szanse rozwoju gminy Bolimów

Druga część analizy SWOT polega na zidentyfikowaniu tendencji występujących w otoczeniu, które mogą sprzyjać (szanse) bądź spowolnić (zagrożenia) procesy rozwojowe gminy. Na uwarunkowania te gmina nie ma możliwości wpływu.

Szanse rozwoju gminy wiążą się przede wszystkim z:

- Integracją europejską, która stwarza możliwości pozyskania środków pomocowych,
- Dopływem zagranicznego kapitału i technologii,
- Budową autostrady A2 (ze zjazdem w pobliskim Nieborowie oraz Wiskitkach),
- Zwiększeniem siły nabywczej mieszkańców,
- Rozwojem informatyzacji i telekomunikacji,
- Rozwiniętym rynkiem dóbr konsumpcyjnych, szczególnie działem spożywczym,
- Rozwojem sieci rynków i giełd rolno-spożywczych,
- Wzrostem liczby turystów przyjeżdżających do Polski,
- Rozwojem i powszechnością edukacji na poziomie wyższym,
- Promocją przedsiębiorczości,
- Promocją funduszy strukturalnych dla przedsiębiorców,
- Wysoką pozycją w ocenach atrakcyjności inwestycyjnej,
- Rozwojem systemów infrastruktury technicznej,
- Możliwością zewnętrznego finansowania działań ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich,
- Współpracą ponadlokalną na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom i przestępczości,
- Wprowadzeniem standardów jakości usług medycznych.

Inny czynnik wpływający na region i gminę to „moda na edukację”. Coraz więcej ludzi młodych chce się kształcić, rozumiejąc przemiany jakie zachodzą na rynku pracy. Młodzież

wie, że edukacja to lepsze warunki życia i pracy. **Problemem jest fakt niedostępności nauki dla osób ubogich i nierówne szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich i miejskich.**

Szansą dla regionu jest wzrost liczby turystów odwiedzających nasz kraj. Szukają oni dziewiczych, czystych terenów. Wzrost dochodów ludności miast regionu powoduje, iż i polscy turyści coraz częściej podróżują po kraju.

4. Zagrożenia rozwoju gminy Bolimów

Zagrożenia rozwoju omawianego obszaru to przede wszystkim:

- Niewystarczające środki przekazywane z budżetu państwa na zadania dodatkowo zlecone gminie na podstawie wprowadzonych aktów prawnych,
- Zahamowanie niezbędnych reform pozwalających na zmiany nieefektywnej struktury polskiej gospodarki,
- Drogie kredyty, trudny dostęp do kredytów preferencyjnych co przekłada się na brak efektywnego systemu pożyczkowo-kredytowego,
- Niska siła nabywcza społeczeństwa gminy,
- Brak sprawnego systemu aktywizacji bezrobotnych,
- Niebezpieczeństwo niepełnego wykorzystania szans jakie dają środki UE,
- Silniejsze uzależnienie produkcji od obcego kapitału,
- Niedostateczny postęp w reformowaniu finansów publicznych i nadmierny wzrost obciążeń podatkowych,
- Zbyt niski wzrost gospodarczy dla zapewnienia odpowiedniego tempa tworzenia miejsc pracy,
- Niedostateczne finansowanie pomocy społecznej, przy niedoskonałości rozwiązań systemowych,

Realizacja Planu będzie odbywała się w okresie szczególnego wzrostu gospodarczego Polski związanego z przystąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej.

IV. Realizacja zadań i projektów

Budowa oczyszczalni ścieków wraz z I etapem kanalizacji : Bolimów, Sokołów, Podsokołów	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących	
Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	7000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	5959 tys. PLN środki UE 1050 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2007-2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków - Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej na poziomie rezultatów - Ilość oczyszczonych ścieków - Liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej - Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej - Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy, na poziomie oddziaływania - Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku) - Klasa czystości wód (rzek i jezior) leżących wskazanych przez beneficjenta (w okresie 1 roku)

Modernizacja ujęcia wody w miejscowości Kol. Wola Szydłowiecka	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących	
Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	150 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	127,5 tys. PLN środki UE 22,5 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2007
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba zmodernizowanych stacji ujęcia wody na poziomie rezultatów - Liczba gospodarstw domowych/budynków obsługiwanych przez stację ujęcia wody na poziomie oddziaływania - Liczba osób pozytywnie oceniających rezultaty w

	zakresie poprawy ochrony przeciwpowodziowej
--	---

Tytuł projektu Budowa nowego ujęcia wody	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	1500 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	1275 tys. PLN środki UE 225 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2010
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba wybudowanych stacji ujęcia wody na poziomie rezultatów - Liczba gospodarstw domowych/budynków obsługiwanych przez stację ujęcia wody na poziomie oddziaływania - Liczba osób pozytywnie oceniających rezultaty w zakresie poprawy ochrony przeciwpowodziowej

Tytuł projektu II etap kanalizacji – Jasionna, Sierzychów	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	2000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	1700 tys. PLN środki UE 300 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2011-2012
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanej sieć kanalizacyjnej na poziomie rezultatów - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej - Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej - Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy, na poziomie oddziaływania -Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku) -Klasa czystości wód (rzek i jezior) leżących wskazanych przez beneficjenta (w okresie 1 roku)

Tytuł projektu Modernizacja sieci dróg gminnych w miejscowości Bolimów	
--	--

We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	2500 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	2125 tys. PLN środki UE 375 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2008 – 2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość zmodernizowanych dróg na poziomie rezultatów - Wskaźnik powierzchni dróg objętych modernizacją na poziomie oddziaływania - Wskaźnik poprawy jakości dróg w wyniku przeprowadzonej ich modernizacji. - Poprawa bezpieczeństwa

Tytuł projektu	Budowa kompleksu sportowego w Huminie
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	4000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	3400 tys. PLN środki UE 600 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2010-2012
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba wybudowanych obiektów sportowych - Powierzchnia wybudowanych obiektów sportowych na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów sportowych na poziomie oddziaływania - Liczba osób tygodniowo korzystających z obiektów sportowych (po 2 latach) - Liczba uczestników imprez sportowych

Tytuł projektu	Budowa kompleksu sportowego w Bolimowie
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	3000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	2550 tys. PLN środki UE 450 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2012-2013

OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba wybudowanych obiektów sportowych - Powierzchnia wybudowanych obiektów sportowych na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów sportowych na poziomie oddziaływania - Liczba osób tygodniowo korzystających z obiektów sportowych (po 2 latach) - Liczba uczestników imprez sportowych
-----------------------------	---

Budowa oświetlenia ulicznego w brakujących miejscowościach	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	400 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	340 tys. PLN środki UE 60 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu -Liczba wybudowanych punktów oświetleniowych na poziomie rezultatów -Liczba wypadków drogowych -Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej na poziomie oddziaływania -Straty spowodowane wypadkami drogowymi -Liczba wypadków drogowych (w okresie 1 roku)

Budowa drogi w miejscowości Wólka Łasicka, Kol. Wola Szydłowiecka, Ziemiary, Jasionna „Parcel”	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	14 000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	11 900 tys. PLN środki UE 2100 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2008-2013
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanych dróg na poziomie rezultatów - Wskaźnik powierzchni wybudowanych dróg - Natężenie ruchu na drodze - Średni czas przejazdu między dwoma punktami sieci

-Nośność wybudowanego obiektu (drogi/mostu) - Powierzchnia terenów inwestycyjnych, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektów na poziomie oddziaływania -Nakłady na bieżące utrzymanie (naprawy nawierzchni) drogi - Liczba pojazdów korzystających z drogi (w okresie 1 roku) -Natężenie ruchu na obszarze zdefiniowanym przez beneficjenta (w okresie 1 roku) -Liczba wypadków drogowych (w okresie 1 roku) -Natężenie hałasu na obszarze zdefiniowanym przez beneficjenta (po roku) -Cena gruntów inwestycyjnych na obszarze zdefiniowanym przez beneficjenta (po 2 latach)
--

Remont elewacji zewnętrznej ośrodka zdrowia	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	60 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	51 tys. PLN środki UE 9 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2010
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu -Powierzchnia zmodernizowanych budynków i obiektów ochrony zdrowia na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury ochrony zdrowia na poziomie oddziaływania - Liczba pacjentów

Wykup i turystyczne zagospodarowanie terenu przyległego do zbiornika wodnego Joachimów-Mogiły	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	3000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	2550 tys. PLN środki UE 450 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2011 - 2012
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu -Powierzchnia zagospodarowanych terenów zielonych -Powierzchnia nowych obiektów infrastruktury turystycznej na poziomie rezultatów - Powierzchnia pod stałą kontrolą systemu ochrony mienia i ludzi - Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki -Liczba osób uczestniczących w zorganizowanych formach turystyki - Liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych na poziomie oddziaływania - Liczba korzystających z nowych ofert programowych w

	zakresie kultury i turystyki - Liczba turystów krajowych i zagranicznych (po 2 latach) - Liczba stałych miejsc pracy w obszarze kultury i turystyki (po 2 latach) - Dochody z turystyki i kultury
--	--

Budowa ciągu pieszo- rowerowego przy drodze wojewódzkiej (pomiędzy mostami na rzece Rawce)	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących	
Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	500 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	425 tys. PLN środki UE 75 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2013
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanych ciągów pieszo-rowerowych na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej na poziomie oddziaływania - Poprawa bezpieczeństwa

Rewitalizacja Rynku w Bolimowie	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących	
Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	800 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	680 tys. PLN środki UE 120 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2010
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Powierzchnia zrewitalizowanych placów na poziomie rezultatów - Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki - Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami - Liczba osób uczestniczących w zorganizowanych formach turystyki na poziomie oddziaływania - Liczba korzystających z nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki - Liczba turystów krajowych i zagranicznych (po 2 latach)

Tytuł projektu	
Likwidacja mogilników w miejscowości Sierzchów	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	1000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	850 tys. PLN środki UE 150 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2010
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Powierzchnia wybudowanych składowisk odpadów - Objętość wybudowanych składowisk odpadów na poziomie rezultatów - Liczba gospodarstw domowych obsługiwanych przez składowisko odpadów na poziomie oddziaływania - Ilość odpadów odbieranych na składowiskach odpadów - Liczba zlikwidowanych nielegalnych wysypisk śmieci (w okresie 2 lat)

Tytuł projektu	
Budowa chodnika przy drodze powiatowej w miejscowościach Humin, Łasieczniki, Bolimów.	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	300 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	255 tys. PLN środki UE 45 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanych chodników na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej na poziomie oddziaływania - Poprawa bezpieczeństwa

Tytuł projektu	
Modernizacja istniejącej sieci komunikacyjnej – dróg gminnych	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	4000 tys. PLN

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	3400 tys. PLN środki UE 600 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM	
REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2008 -2011
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość zmodernizowanych dróg na poziomie rezultatów - Wskaźnik powierzchni dróg objętych modernizacją na poziomie oddziaływania - Wskaźnik poprawy jakości dróg w wyniku przeprowadzonej ich modernizacji. - Poprawa bezpieczeństwa

Tytuł projektu Budowa zalewu w miejscowości Ziemiary	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących	
Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT	
REALIZACJI PROJEKTU	2000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	1700 tys. PLN środki UE 300 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM	
REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2012 - 2013
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Powierzchnia nowych obiektów infrastruktury turystycznej - Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej/sportowej/aktywnego wypoczynku na poziomie rezultatów - Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki - Liczba osób korzystająca z nowej infrastruktury sportowej/rekreacyjnej/aktywnego wypoczynku na poziomie oddziaływania - Liczba korzystających z nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki - Liczba turystów krajowych i zagranicznych (po 2 latach) - Dochody z turystyki i kultury

Budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków na prawobrzeżnej części gminy Bolimów	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących	
Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT	
REALIZACJI PROJEKTU	4000 tys. PLN

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	3400 tys. PLN środki UE 600 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2010-2013
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków - Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej na poziomie rezultatów - Ilość oczyszczonych ścieków - Liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej - Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej - Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy, powiatu na poziomie oddziaływania - Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku) - Klasa czystości wód (rzek i jezior) leżących wskazanych przez beneficjenta (w okresie 1 roku)

Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Łasieczniki, Wólka Łasicka, Ziemiary z uwzględnieniem systemu przydomowych oczyszczalni ścieków	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Bolimów
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	2000 tys. PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (TYŚ.)	1700 tys. PLN środki UE 300 tys. PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2012
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Ilość przydomowych oczyszczalni ścieków - Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej na poziomie rezultatów - Ilość oczyszczonych ścieków - Liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej - Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej - Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy, powiatu na poziomie oddziaływania - Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku)

- Klasa czystości wód (rzek i jezior) leżących wskazanych przez beneficjenta (w okresie 1 roku)

Realizacja zadań i projektów - harmonogram

Działanie	Przewidywany okres realizacji							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
CEL STRATEGICZNY I – Wsparanie i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez aktywizację lokalnych zasobów								
Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Bolimów								
Budowa drogi w miejscowości Wólka Łasicka, Kol. Wola Szydłowiecka, Ziemiary, Jasionna „Parcel”								
Modernizacja istniejącej sieci komunikacyjnej – dróg gminnych								
Szkolenia z przedsiębiorczości dla rolników								
współpraca z przedsiębiorcami w zakresie informacji gospodarczej								
Szkolenia podnoszące kwalifikacje dla osób bezrobotnych								
Ułatwienia administracyjne działań związanych z rozwojem infrastruktury telefonicznej i informatycznej								
CEL STRATEGICZNY II - Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Bolimów poprzez ochronę zdrowia, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, socjalnego, edukację i oświatę								
Budowa oświetlenia ulicznego w brakujących miejscowościach								
Remont elewacji zewnętrznej ośrodka zdrowia								
Budowa chodnika przy drodze powiatowej w miejscowościach Humin, Łasieczniki, Bolimów.								
CEL STRATEGICZNY III – Ochrona środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego								

Budowa oczyszczalni ścieków wraz z I etapem kanalizacji : Bolimów, Sokołów, Podsokołów								
Modernizacja ujęcia wody w miejscowości Kol. Wola Szydłowiecka								
Budowa nowego ujęcia wody								
II etap kanalizacji – Jasionna, Sierzychów								
Budowa ciągu pieszo- rowerowego przy drodze wojewódzkiej								
Rewitalizacja Rynku w Bolimowie								
Likwidacja mogiłników w miejscowości Sierzychów								
Budowa zalewu w miejscowości Ziemiary								
Budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków na prawobrzeżnej części gminy Bolimów								
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Łasieczniki, Wólka Łasicka, Ziemiary z uwzględnieniem systemu przydomowych oczyszczalni ścieków								
CEL STRATEGICZNY IV - – Pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego, rozwój sportu								
Budowa kompleksu sportowego w Huminie								
Wykup i turystyczne zagospodarowanie terenu przyległego do zbiornika wodnego Joachimów-Mogiły								
Budowa kompleksu sportowego w Bolimowie								

Współdziałanie w ramach Lokalnej Grupy Działania								
Organizacja szkoleń na terenie gminy								

V. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy, powiatu, województwa.

Niniejszy Plan Rozwoju Lokalnego to dokument programowy, który w swoich ustaleniach jest komplementarny do dokumentów planistycznych, będących podstawą polityki regionalnej zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim jak i powiatowym. Zgodność Planu Rozwoju Lokalnego ze strategicznymi dokumentami planistycznymi jest bowiem warunkiem koniecznym jego skutecznej realizacji. Poniżej wykazano zgodność zakładanych kierunków rozwoju gminy Bolimów z założeniami niektórych dokumentów.

1. Powiązanie z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Bolimów jest tożsamy z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013 w zakresie celów strategicznych oraz priorytetów. Ponadto, diagnoza aktualnego stanu gminy w dziedzinie gospodarczej i społecznej ujawniła problemy i negatywne tendencje specyficzne dla całego kraju, opisane także w NPR. Chodzi tu m.in. o:

- trudną sytuację na rynku pracy - wysoką stopę bezrobocia oraz niski poziom wskaźników aktywności zawodowej i zatrudnienia
- starzenie się społeczeństwa, zmniejszanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym
- zły stan infrastruktury technicznej, szczególnie na obszarach wiejskich
- niewystarczająca ilość miejsc pracy poza rolnictwem
- duże zróżnicowanie między dochodami gospodarstw domowych
- słabe wykorzystanie szans wynikających z rozwoju turystyki w Polsce
- zbyt niska aktywność społeczna Polaków
- brak innowacyjnych przedsięwzięć

W związku z tym cele strategiczne obu dokumentów są ze sobą powiązane. Dotyczy to głównie następujących celów i priorytetów strategicznych NPR:

- **Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia.**
- **Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.**

Priorytety:

1. **Inwestycje** rozumiane jako wzrost inwestycji odpowiadających wyzwaniom postępu technologicznego i społeczeństwa informacyjnego, rozbudowujących i modernizujących infrastrukturę techniczną kraju oraz realizujących zasadę zrównoważonego rozwoju.
2. **Innowacyjność** rozumiana jako kreowanie postaw innowacyjnych w społeczeństwie, włączenie nauki w rozwój gospodarczy, innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne.
3. **Wiedza i kompetencje** rozumiane jako poprawa jakości kształcenia i jego upowszechnienie na poziomie średnim i wyższym.

W projekcie *NPR 2007-2013* dużo miejsca poświęcono rozwojowi turystyki poprzez następujące działania w kierunku:

- rozwoju regionalnych produktów turystycznych - tworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju;
- wspierania zatrudnienia w obszarach gospodarki wymagających dużych nakładów pracy, w tym w obszarze usług turystycznych;
- identyfikacji i promocji produktów tradycyjnych - produktów lokalnych i regionalnych, szczególnie będących istotnymi elementami oferty turystycznej i tożsamości regionalnej;
- promowania „przyjaznych dla środowiska” produktów i usług: m.in. turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem ekoturystyki i agroturystyki oraz promocji systemów zarządzania środowiskowego;
- kreacji oraz rozwoju konkurencyjnych produktów turystycznych m.in. dzięki wprowadzeniu systemu badań w obszarze turystyki w celu dostosowania produktów turystycznych do oczekiwań klientów i wymogów rynku;
- wspomagania systemów rozwijających turystykę – uruchamianie rozwiązań pro jakościowych, działań podnoszących poziom bezpieczeństwa i in.;
- rewitalizacji zdegradowanych obszarów zurbanizowanych m.in. poprzez rewitalizację dziedzictwa kulturowego na tych obszarach, nadanie im funkcji turystycznej;
- wspierania rozwoju nowoczesnego transportu miejskiego i podmiejskiego tj. budowę dróg rowerowych, poprawę dostępności do miejsc i obiektów atrakcyjnych turystycznie, kulturowo i rekreacyjnie;
- rozwoju zrównoważonej turystyki.

2. Powiązanie z Narodową Strategią Spójności

Zapisy Narodowej Strategii Spójności w zakresie identyfikacji problemów na obszarze Polski oraz zamierzonych do osiągnięcia celów są tożsame z celami stawianymi przed władzami i społecznością Gminy Bolimów. Dotyczy to przede wszystkim następujących celów horyzontalnych:

a) Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.

- Wzrost poziomu edukacji społeczeństwa oraz poprawa jakości kształcenia,
- Tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości,
- Przeciwdziałanie ubóstwu i zapobieganie wykluczeniu społecznemu,
- Wzmocnienie potencjału zdrowotnego kapitału ludzkiego.

b) Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów, m. in. poprzez:

- Zapewnienie i rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- Wsparcie podstawowej infrastruktury społecznej.

c) Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług.

- Wspieranie działalności wytwórczej przynoszącej wysoką wartość dodaną,
- Rozwój sektora usług,
- Poprawa otoczenia funkcjonowania przedsiębiorstw i ich dostępu do zewnętrznego finansowania,
- Społeczeństwo informacyjne,
- Zwiększenie inwestycji w badania i rozwój i tworzenie rozwiązań innowacyjnych.

d) Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

- Przeciwdziałanie marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych.

e) Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

- Wyrównywanie szans rozwojowych na obszarach wiejskich.

Założenia Planu Rozwoju Lokalnego odnoszą się także do celu głównego NSS, określonego jako: *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy*

i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

3. Powiązanie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego przewiduje działania mające służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów regionu oraz wyznacza kierunki rozwoju na lata 2007 – 2013. Niniejszy dokument pełni taką samą rolę, jednakże działania w nim przewidziane mają charakter lokalny. Realizacja działań zapisanych w obu dokumentach sprawi, że będą na siebie oddziaływać. Dla uzyskania większych efektów działania te muszą być ze sobą spójne.

Niniejszy dokument realizuje postulaty strategii, szczególnie w następujących dziedzinach:

1. Oś priorytetowa II „Ochrona środowiska”,
2. Osi priorytetowej III „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”,
3. Osi priorytetowej V „Infrastruktura społeczna”,

4. Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego

Plan Rozwoju Lokalnego ze swoimi celami nadrzędnymi oraz celami cząstkowymi wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego. Głównymi celami rozwoju województwa są bowiem:

- I. Wzrost poziomu cywilizacyjnego województwa**
 - Podniesienie poziomu wykształcenia i rozwój kulturowy mieszkańców,
 - Podniesienie jakości życia i stanu zdrowotności mieszkańców,
 - Uporządkowanie gospodarki przestrzennej
- II. Stworzenie rzeczywistego regionu społeczno – ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą**
 - Wspomaganie i promowanie różnych form edukacji regionalnej dzieci, młodzieży i dorosłych,
 - Inicjowanie i wspomaganie różnych form i przejawów kultury regionalnej oraz ruchów regionalistycznych

Odnosząc się do celów Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego można stwierdzić, iż Plan jest zgodny z określonymi w niej celach, i przyczyni się do rozwoju kulturalno - turystycznego w Gminie Bolimów, a co za tym idzie w województwie łódzkim.

VI. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego

Ścisły monitoring projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej jest jednym z podstawowych warunków ich właściwej i efektywnej realizacji. W Planie Rozwoju Lokalnego znaczny nacisk kładzie się na ocenę przewidywanych efektów realizacji działań proponowanych w tym Planie. Podstawą takiej oceny będzie szacunek przewidywanych efektów realizacji proponowanych działań.

Zasadnicze znaczenie wśród metod oceny przewidywanych efektów, obok standardowych raportów i opisów poszczególnych projektów, mają ilościowe metody oceny. Stanowią one standardowe narzędzie stosowane w UE, pozwalające na usystematyzowane oceny i porównywanie realizacji działań. W ostatnich latach europejski system ocen ilościowych podlegał dynamicznemu rozwojowi, zmierzając w stronę zwiększenia przejrzystości procesu oceny. W związku z powyższym, obecnie mniejszy nacisk kładzie się na dane finansowe. Zamiast tego większą **uwagę przywiązuje się do korzyści dla konsumentów mierzone w jednostkach naturalnych.**

Najważniejszym elementem jest dostęp pracowników gminy, radnych i mieszkańców do miar wskaźników, co umożliwi skuteczną realizację Planu. Istotną rolę wskaźników monitoringu i ewaluacji jest wskazywanie odstępstw w realizacji programu od zakładanej sytuacji modelowej, a przez to - identyfikowanie jego słabych i mocnych punktów, co umożliwia podejmowanie działań zaradczych. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji, poprzez swój wymiar statystyczny, mają równocześnie za zadanie wskazanie stopnia skuteczności władz zarządzających programem w rozwiązywaniu problemów rozwoju danego obszaru.

Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego będzie poddawana sprawdzeniu na poszczególnych etapach oraz na koniec okresu programowania (rok 2013). Zaleca się również kontrolę wskaźników co 2 lata. Kontrolą podlegać będzie stopień realizacji poszczególnych celów, monitorowanie postępu wdrażania zaplanowanych działań, ich zgodności z harmonogramem, sposób finansowania oraz rezultaty.

W wyniku wdrożenia działań zaplanowanych w Planie Rozwoju Lokalnego na lata 2007 – 2013 przewiduje się osiągnięcie następujących wskaźników ogólnych:

- zwiększenie ruchu turystycznego,
- wzrost liczby inwestorów,

- wzrost ilości terenów zurbanizowanych i wyposażonych w infrastrukturę techniczną,
- wzrost poziomu skanalizowania gminy,
- polepszenie stanu dróg na terenie gminy
- zwiększenie długości dróg o nawierzchni ulepszonej,
- poprawa dostępności i jakości obiektów oświatowo – kulturalnych,
- liczba utworzonych nowych miejsc pracy,
- poprawa stanu środowiska przyrodniczego.

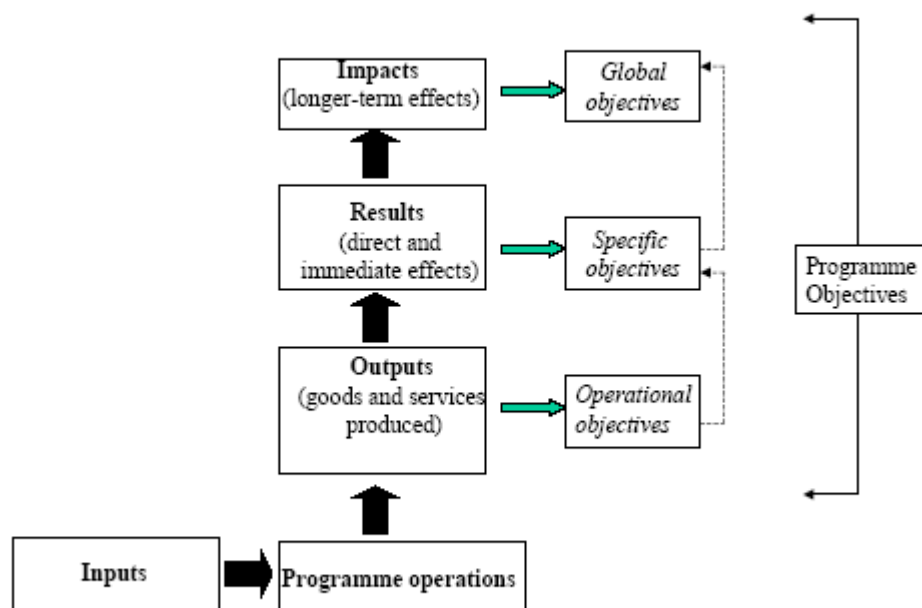
Każde działanie będzie podlegać kontroli i ocenie. Stopień realizacji poszczególnych działań zostanie określony przy pomocy wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. Dodatkowo zaleca się aby każdy projekt był oceniany wg. dodatkowego wskaźnika jakim jest wskaźnik wkładu.

Komisja poczynwszy od początku okresu programowania 1993 – 1999 zaleca konsekwentnie jednolity system czterech wskaźników służących ocenie i monitorowaniu projektów współfinansowanych w ramach polityki strukturalnej Wspólnot. W zaleceniach opublikowanych w poradniku metodologicznym **The New Programming Period 2007-2013 Indicative Guidelines On Evaluation Methods: Monitoring And Evaluation Indicators Working Document No. 2** czytamy:

„Przepisy [Komisji Europejskiej; przyp. autora] przewidują zastosowanie logicznej struktury wskaźników [...] Sugerowana klasyfikacja odpowiada następującemu łańcuchowi wskaźników: Wkłady > Produkty > Rezultaty > Oddziaływania⁸”

⁸ Cytat za publikacją The New Programming Period 2007-2013 Indicative Guidelines On Evaluation Methods: Monitoring And Evaluation Indicators Working Document No. 2 (przekł. autorów Studium) s.7.

Figure 2.2 a: The Logical Framework

Istotna jest więc **logiczna kolejność prezentowania wskaźników**. Według wytycznych zawartych w cytowanych publikacjach mówimy o czterech rodzajach wskaźników (odpowiednio do czterech faz cyklu interwencji): **wskaźnikach wkładu** (*input indicators*), **wskaźnikach produktu** (*output indicators*), **wskaźnikach rezultatu** (*result indicators*) i **wskaźnikach oddziaływania** (*impact indicators*), przy czym dwa ostatnie łącznie bywają określane jako wskaźniki celów projektu (*objective indicators*).

W poniższej tabeli zestawiono proponowane rodzaje wskaźników dla różnych rodzajów zadań oraz sposób ich pomiaru. Wskaźniki oddziaływania możemy podzielić na rozproszone i odroczone w czasie. Rozproszone to oddziaływanie na sfery nie objęte bezpośrednio projektem. Odroczone w czasie to te, które będą mierzalne za kilka lub kilkanaście lat. Zaleca się szczegółowy pomiar zarówno wskaźników oddziaływania, choć są one trudno mierzalne. **To wskaźnik oddziaływania mierzony po kilku latach określa skuteczność projektu dla rozwoju lokalnego.**

Szczegółowe wskaźniki mogą być określane dopiero na poziomie poszczególnych projektów. Na poziomie planu możemy podać jedynie listę przewidzianych wskaźników spośród których będą wybierane konkretne wskaźniki dla każdego projektu.

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami

Produkty		
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło
Długość sieci kanalizacyjnej	km	Urząd Gminy
Liczba wybudowanych stacji uzdatniania wody	Szt.	Urząd Gminy
Długość wybudowanych/przebudowanych /wyremontowanych dróg	km	Urząd Gminy
Liczba przedsięwzięć wspartych w wyniku realizacji Planu	Szt.	Urząd Gminy
Długość rozbudowanych/zbudowanych sieci teleinformatycznych (w tym sieci szkieletowych)	km	Urząd Gminy
Liczba powstałych publicznych produktów dostępu do Internetu	Szt.	Urząd Gminy
Liczba stworzonych portali umożliwiających kontakt obywatela z instytucją publiczną	Szt.	Urząd Gminy
Powierzchnia zrekultywowanych i zagospodarowanych terenów przemysłowych i innych zdegradowanych do ogółem	m ²	Urząd Gminy
Liczba obiektów, które uzyskały nowe funkcje w wyniku odnowy wsi	Szt.	Urząd Gminy
Wartość nakładów na odnowę wsi	PLN	Urząd Gminy
Długość sieci wodociągowej	km	Urząd Gminy
Komunalne oczyszczalnie ścieków	Szt.	Urząd Gminy
Liczba zrekultywowanych składowisk odpadów komunalnych	Szt.	Urząd Gminy
Restytucja gatunku fauny - zmiana liczebności gatunku	Szt.	Urząd Gminy
Odnowienia i zalesienia	ha	Urząd Gminy
Efekty rzeczowe inwestycji	Szt.	Urząd Gminy

gospodarki wodnej – zbiorniki wodne – obiekty		
Liczba zamontowanych instalacji ograniczających emisję zanieczyszczeń pyłowych i gazowych	Szt.	Urząd Gminy
Liczba odrestaurowanych i odremontowanych obiektów zabytkowych (mających indywidualny wpis do rejestru zabytków)	Szt.	Urząd Gminy
Liczba obiektów kultury w regionie [teatry i instytucje muzyczne, muzea, kina, galerie]	Szt.	Urząd Gminy
Nowe miejsca noclegowe	Szt.	Urząd Gminy
Placówki gastronomiczne	Szt.	Urząd Gminy
Liczba przedsiębiorstw z branży turystyczno-kulturalnej	Szt.	Urząd Gminy
Długość dróg gminnych	km	Urząd Gminy
Długość wybudowanych ścieżek rowerowych	km	Urząd Gminy
Długość sieci energetycznej wybudowanej i zmodernizowanej	km	Urząd Gminy
Długość sieci gazowej wybudowanej i zmodernizowanej	km	Urząd Gminy
Ilość stacji transformatorowych	Szt.	Urząd Gminy
Liczba zakupionego wyposażenia: - medycznego - dydaktycznego	Szt.	Urząd Gminy
Liczba zmodernizowanych obiektów: - ochrony zdrowia - pomocy społecznej - dydaktycznych	Szt.	Urząd Gminy
Liczba obiektów spełniających wymogi standaryzacyjne w : - ochronie zdrowia - pomocy społecznej	Szt.	Urząd Gminy

Rezultat można zdefiniować jako korzyści, jakie wynikną dla beneficjenta bezpośrednio po zakończeniu projektu w związku ze zrealizowanymi działaniami, tj. dostarczonymi mu usługami/dostawami materialnymi/inwestycjami

Rezultaty		
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON	Szt.	GUS
Liczba nowych instytucji otoczenia biznesu	Szt.	GUS
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu - szkoły podstawowe - gimnazja - szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne - szkoły policealne w tym na wsi: - szkoły podstawowe - gimnazja - szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne - szkoły policealne	%	GUS
Liczba jednostek publicznych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu	Szt.	Urząd Gminy
Liczba miejsc pracy, które zostały utworzone w wyniku realizacji projektów odnowy wsi	Szt.	Urząd Gminy
Odsetek mieszkań wyposażonych w instalację kanalizacyjną	%	GUS
Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną oczyszczane i	hm ³	GUS/OŚ

nieoczyszczane		
Ścieki komunalne z miast i wsi oczyszczane	dm ³	GUS/OŚ
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona	%	GUS
Odpady komunalne stałe wyselekcjonowane z odpadów zebranych	tys. ton	GUS/OŚ
Lesistość	%	GUS/OŚ
Odnowienia i zalesienia	ha	GUS/OŚ
Objętość retencjonowanej wody	m ³	
Powierzchnia terenu zabezpieczona przed powodzią	ha	
Liczba pożarów lasów	Szt.	GUS/OŚ
Liczba wdrożonych systemów monitorowania stanu środowiska	Szt.	
Korzystający z noclegów ogółem	Os.	GUS
Dochód budżetu jst z kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (w tys. zł)	PLN	GUS
Dochód budżetu jst z kultury fizycznej i sportu (w tys. zł)	PLN	GUS
Liczba ofiar śmiertelnych wypadków drogowych	Os.	Powiatowa Komenda Policji
Objętość dostarczonego gazu	m ³	Urząd Gminy
Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (%): - średnie (łącznie z zasadniczym zawodowym i policealnym) - wyższe w tym na wsi - średnie (łącznie z zasadniczym zawodowym i	%	GUS

policealnym) - wyższe		
Kształcenie ustawiczne dorosłych (% udział osób w wieku 25-64 lata uczących się i doksztalających w ludności wieku 25-64 lata)	%	GUS
Liczba mieszkańców w jednostkach pomocy społecznej	Os.	Urząd Statystyczny w Łodzi

Oddziaływanie (*ang. impact*) to konsekwencje wynikające z realizacji projektu, które wystąpią jakiś czas po zakończeniu projektu (mogą być obserwowane lub zmierzone). Efekty te mogą dotyczyć nie tylko beneficjenta, ale również innych podmiotów, które odniosły jakieś korzyści lub poniosły straty w wyniku realizacji projektu.

Oddziaływania		
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło
1. Ilość osób korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, deszczowej i gazowej	szt.	Statystyka gminna
2. Polepszenie stanu środowiska naturalnego (ilość odprowadzanych i oczyszczanych ścieków, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego)	%	Statystyka gminna
3. Wielkość migracji	szt.	Statystyka gminna,
4. Wzrost poziomu życia mieszkańców	%	Badania ankietowe
5. Zmniejszenie zachorowalności dzieci w placówkach kulturalno – oświatowych w wyniku poprawy	%	Statystyka szkolna i gminna

warunków nauczania		
6. Zwiększenie aktywności pozalekcyjnej uczniów w postaci ilości kółek zainteresowań	%	Statystyka szkolna
7. Zwiększenie aktywności rekreacyjnej mieszkańców	%	Statystyka gminna
8. Wskaźnik poprawy jakości dróg w wyniku przeprowadzonej ich modernizacji i ulepszenia nawierzchni	%	Badanie ankietowe (kierowców zgłaszających się do Powiatowego Wydziału Komunikacji)
9. Spadek emisji niebezpiecznych związków - CO ₂ , SO ₂ , NO ₂	mg/m ³	Badania
10. Wzrost zdrowotności mieszkańców	%	Statystyka gminna
11. Polepszenie stanu środowiska naturalnego	%	Badania

Jeśli projekt wymaga poszerzenia listy wskaźników, monitoring i ewaluacja powinny odbywać się z zastosowaniem wskaźników dodatkowych, typowych dla realizowanego projektu.

VII. Plan finansowy

Planowana inwestycja	rok 2007			rok 2008			rok 2009			rok 2010		
	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z I etapem kanalizacji : Bolimów, Sokołów, Podsołków	0	0	0	2000	300	1700	2000	300	1700	3000	450	2550
Modernizacja ujęcia wody w miejscowości Kol. Wola Szydłowiecka	0	0	0	150	22,5	127,5	0	0	0	0	0	0
Budowa nowego ujęcia wody	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1500	225	1275
II etap kanalizacji – Jasionna, Sierzchów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Bolimów	0	0	0	1000	150	850	1500	225	1275	0	0	0
Budowa kompleksu sportowego w Huminie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1000	150	850
Budowa kompleksu sportowego w Bolimowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa oświetlenia ulicznego w brakujących miejscowościach	0	0	0	0	0	0	400	60	340	0	0	0
Budowa drogi w miejscowości Wólka Łasicka, Kol. Wola Szydłowiecka, Ziemiary, Jasionna „Parcel”	0	0	0	3000	450	2550	3000	450	2550	1000	150	850
Remont elewacji zewnętrznej ośrodka zdrowia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	9	51
Wykup i turystyczne zagospodarowanie terenu przyległego do zbiornika wodnego Joachimów- Mogiły	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa ciągu pieszo- rowerowego przy drodze wojewódzkiej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rewitalizacja Rynku w Bolimowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	800	120	680
Likwidacja mogiłników w miejscowości Sierzchów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa chodnika przy drodze powiatowej w miejscowościach Humin, Łasieczniki, Bolimów.	0	0	0	0	0	0	300	45	255	0	0	0
Modernizacja istniejącej sieci komunikacyjnej – dróg gminnych	0	0	0	1000	150	850	1000	150	850	1000	150	850
Budowa zalewu w miejscowości Ziemiary	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków na prawobrzeżnej części gminy Bolimów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Łasieczniki, Wólka Łasicka, Ziemiary z uwzględnieniem systemu przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Planowana inwestycja	rok 2011			rok 2012			rok 2013		
	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z I etapem kanalizacji : Bolimów, Sokołów, Podsokołów	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Modernizacja ujęcia wody w miejscowości Kol. Wola Szydłowiecka	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa nowego ujęcia wody	0	0	0	0	0	0	0	0	0
II etap kanalizacji – Jasionna, Sierzchów	1500	225	1275	500	75	425	0	0	0
Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Bolimów	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa kompleksu sportowego w Huminie	1000	150	850	2000	300	1700	0	0	0
Budowa kompleksu sportowego w Bolimowie	0	0	0	1000	150	850	2000	300	1700
Budowa oświetlenia ulicznego w brakujących miejscowościach	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa drogi w miejscowości Wólka Łasicka, Kol. Wola Szydłowiecka, Ziemiary, Jasionna „Parcel”	2000	300	1700	2000	300	1700	3000	450	2550
Remont elewacji zewnętrznej ośrodka zdrowia	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wykup i turystyczne zagospodarowanie terenu przyległego do zbiornika wodnego Joachimów- Mogiły	2000	300	1700	1000	150	850	0	0	0
Budowa ciągu pieszo- rowerowego przy drodze wojewódzkiej	0	0	0	0	0	0	500	75	425
Rewitalizacja Rynku w Bolimowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Likwidacja mogiłników w miejscowości Sierzchów	1000	150	850	0	0	0	0	0	0
Budowa chodnika przy drodze powiatowej w miejscowościach Humin, Łasieczniki, Bolimów.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Modernizacja istniejącej sieci komunikacyjnej – dróg gminnych	1000	150	850	0	0	0	0	0	0
Budowa zalewu w miejscowości Ziemiary	0	0	0	1000	150	850	1000	150	850
Budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków na prawobrzeżnej części gminy Bolimów	2000	300	1700	1000	150	850	1000	150	850
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Łasieczniki, Wólka Łasicka, Ziemiary z uwzględnieniem systemu przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	2000	300	1700	0	0	0

Razem w latach 2007-2013			
Planowana inwestycja	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z I etapem kanalizacji : Bolimów, Sokołów, Podsokołów	7000	1050	5950
Modernizacja ujęcia wody w miejscowości Kol. Wola Szydłowiecka	150	22,5	127,5
Budowa nowego ujęcia wody	1500	225	1275
II etap kanalizacji – Jasionna, Sierzchów	2000	300	1700
Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Bolimów	2500	375	2125
Budowa kompleksu sportowego w Huminie	4000	600	3400
Budowa kompleksu sportowego w Bolimowie	3000	450	2550
Budowa oświetlenia ulicznego w brakujących miejscowościach	400	60	340
Budowa drogi w miejscowości Wólka Łasicka, Kol. Wola Szydłowiecka, Ziemiary, Jasionna „Parcel”	14000	2100	11900
Remont elewacji zewnętrznej ośrodka zdrowia	60	9	51
Wykup i turystyczne zagospodarowanie terenu przyległego do zbiornika wodnego Joachimów- Mogiły	3000	450	2550
Budowa ciągu pieszo- rowerowego przy drodze wojewódzkiej	500	75	425
Rewitalizacja Rynku w Bolimowie	800	120	680
Likwidacja mogiłników w miejscowości Sierzchów	1000	150	850
Budowa chodnika przy drodze powiatowej w miejscowościach Humin, Łasieczniki, Bolimów.	300	45	255
Modernizacja istniejącej sieci komunikacyjnej – dróg gminnych	4000	600	3400
Budowa zalewu w miejscowości Ziemiary	2000	300	1700
Budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków na prawobrzeżnej części gminy Bolimów	4000	600	3400
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Łasieczniki, Wólka Łasicka, Ziemiary z uwzględnieniem systemu przydomowych oczyszczalni ścieków	2000	300	1700

VIII. System wdrażania

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces jego wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Planu towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

Plan Rozwoju Lokalnego gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładany Plan Rozwoju Lokalnego jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji niemalże od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne, kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja Planu Rozwoju Gminy Bolimów uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe Gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów zabezpieczą **15% wkładu** w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego odpowiedzialny będzie Urząd Gminy Bolimów.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Planu Rozwoju Lokalnego będzie pełnił zespół powołany przez Radę Gminy Bolimów. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Planu z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych,
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Planu,
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Planu Rozwoju Lokalnego,
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Planu,
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach,
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Planu.

2. Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Bolimów

Urząd Gminy Bolimów, jako Instytucja Wdrażająca Plan, odpowiedzialny będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne,
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Planie w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania,
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku Planu Rozwoju Lokalnego kluczową postacią w procesie jego realizacji i monitoringu jest Wójt. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania Planu, jej wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Wójta w zakresie wdrażania i monitoringu należy bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora realizacji Planu.

Koordynator, jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w Planie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie - powinien odgrywać ważną rolę w procesach wdrożeniowych Planu.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji Planu;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji Planu;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Gminy Bolimów. Pozwala to na koncentrowanie się na konkretnym przedsięwzięciu, a tym samym zwiększa jego efektywność.

IX. Sposoby monitorowania, oceny oraz komunikacji społecznej

1. Monitorowanie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu i jego zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego oraz jego poszczególnych elementów dokonywać będzie **Komitet Monitorujący**. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Planu i jego realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Planu Rozwoju Lokalnego. Skład Komitetu Monitorującego przedstawiać się będzie zatem następująco:

- Wójt Gminy Bolimów
- Skarbnik Gminy
- Koordynator realizacji Planu
- Przedstawiciele Rady Gminy

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na **pół roku**. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Gminy Bolimów. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Planu Rozwoju Lokalnego w formie standardowego raportu monitorującego (Załącznik 1). Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całego Planu Rozwoju Lokalnego w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Planu z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Planu,

Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tzn. styczniu 2014 roku) Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Planu Rozwoju Lokalnego. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Planu, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Sekretariacie Gminy Bolimów.

W procesie monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego przewidziano następujące fazy:

Ocenę wstępną

Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy częściowej realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

Monitoring sterujący

Dotyczy całego okresu wdrażania projektu. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyśleń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu.

Kontrolę końcową - ewaluację efektów.

Ewaluacja zaczyna się w już procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki programu/projektu. Logika programu/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja, badając wewnętrzną spójność programu/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższanie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron
- oszacowanie możliwości i ograniczeń
- usprawnienie zarządzania
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego
- poprawianie błędów
- dla celów odpowiedzialności
- wsparcie alokacji zasobów finansowych
- ulepszenie procesu decyzyjnego

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- działania programów;
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;
- wpływu na problemy, do których odnoszą się programy;
- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia programów i projektowania nowych programów;
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy, bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Planie Rozwoju Lokalnego cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyłeń w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych,

podobnych projektów w przyszłości. Są one również kluczowe dla prawidłowego planowania kolejnych edycji Planu Rozwoju Lokalnego Gminy.

2. Narzędzia służące zbieraniu informacji zaproponowane w czasie opracowania Planu Rozwoju Lokalnego.

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów zapewniających efektywne wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejszą pracę Komitetu Monitorującego.

Miary wykonania projektów

Nie we wszystkich projektach obecnego PRL dało się ustalić miary wyjściowe. W celu rzetelnego monitorowania wdrażania ważne jest ustalenie mierzalnych celów i zadań, najlepiej opisanych przez dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników.

Dla każdego z projektów zaproponowano odpowiednie miary wykonania. Pozwolą one w przyszłości ocenić stopień zaawansowania projektu i sukces w jego realizacji. Pomiar osiągniętych wyników pozwala odróżnić powodzenie od porażki. Wyniki zapisane w postaci wskaźników czy bezwzględnych informacji statystycznych mają także ważne znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian czy świadczenia usług. Dają one czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji. Należy jednak pamiętać, że muszą być one interpretowane łącznie. Pojedynczy wskaźnik czy liczba może dawać mylne, zbyt optymistyczne lub zbyt pesymistyczne wrażenie o stopniu zaawansowania wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego. Analiza wartości poszczególnych wskaźników pozwala ocenić na ile podejmowane działania zgodne są z zakładanymi celami. Zaproponowane miary umożliwiają bezstronną ocenę osiągniętych efektów.

Porównywanie wskaźników

Jednym z podstawowych narzędzi służących do oceny efektów realizowanego Planu Rozwoju Lokalnego jest również porównanie osiągniętych wyników pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. Odniesienie efektów własnej pracy do osiągnięć innych przy

pomocy porównywalnych wskaźników, pozwala na obiektywną ocenę postępu i skali zachodzących zmian. Może jednocześnie prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów działania (tzw. dobrych praktyk), których wspólnym mianownikiem jest wydajność.

3. Ocena i komunikacja społeczna

Podstawowym warunkiem wiarygodności i skuteczności ewaluacji jest jej niezależność. Z warunku tego wynika konieczność utworzenia niezależnej organizacyjnie od zespołów zaangażowanych w proces tworzenia i wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego komórki ewaluacyjnej w strukturze Urzędu Gminy Bolimów, w skład której wchodziłby jeden lub więcej pracowników zajmujących się ewaluacją ex-post. Celem tej ewaluacji jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach Planu.

Pracownik komórki ewaluacyjnej do 31 stycznia każdego roku przygotowuje raport ewaluacyjny (wg formatu zamieszczonego w Załączniku 2) dotyczący roku poprzedniego. W raporcie tym znajdują się w szczególności informacje o:

- **skuteczności** - kryterium to pozwala określić czy cele danego projektu (jak i całego Planu) określone na etapie programowania zostały osiągnięte,
- **efektywności** - kryterium to porównuje zasoby finansowe zaangażowane przy realizacji projektu i Planu z rzeczywistymi osiągnięciami projektu i Planu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania,
- **użyteczności** - kryterium to pozwala ocenić faktyczne efekty projektu i Planu na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w Planie Rozwoju Lokalnego potrzeb i problemów.

Władze samorządowe Gminy Bolimów w trakcie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego muszą znaleźć skuteczną metodę przekazywania informacji do otoczenia. Powinny także zwrócić baczną uwagę na sprawny system przyjmowania informacji z otoczenia, od partnerów społecznych.

Możemy wyróżnić dwa główne typy otoczenia społecznego, z którym władze gminy muszą się komunikować. Po pierwsze jest to **otoczenie wewnętrzne**, obejmujące pracowników urzędu, którzy uczestniczą bezpośrednio w administrowaniu gminą, ich wiedzę, motywację, umiejętności praktyczne, kompetencje interpersonalne, lecz także technologię i zasoby

organizacji. Jest również **otoczenie zewnętrzne**. Otoczenie zewnętrzne bliższe obejmuje przede wszystkim ogół mieszkańców gminy, w którym jednak można wyróżnić szereg grup, organizacji, stowarzyszeń i instytucji czy przedsiębiorstw. Otoczenie zewnętrzne dalsze jest to faktyczne otoczenie gminy jako wspólnoty terytorialnej – sąsiednie gminy, struktury powiatowe, wojewódzkie i ogólnopolskie.

Obszary działań w zakresie komunikacji dwustronnej i współpracy władz gminy Bolimów ze społecznością lokalną to:

- informacja o postępach wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego - każdy mieszkaniec gminy będzie miał możliwość uzyskania informacji o aktualnym stanie prac wdrożeniowych Planu Rozwoju Lokalnego w siedzibie sekretariatu Urzędu Gminy, wraz z wglądem w dokumentację (raporty monitoringowe, raporty ewaluacyjne),
- możliwość udziału mieszkańców w posiedzeniach Komitetu Monitorującego (po wcześniejszym zgłoszeniu swojej obecności),
- podjęcie współpracy z mediami lokalnymi - podawanie informacji o wdrażanych projektach w mediach lokalnych przynajmniej raz w roku,
- informacje z prac Komitetu Monitorującego zamieszczane na stronie www.

Instytucja Zarządzająca zapewnia środki informacyjne i promocyjne w zakresie udzielonej pomocy z funduszy strukturalnych. Wykorzystywane środki informacyjne i promocyjne będą miały na celu przede wszystkim informowanie potencjalnych i faktycznych odbiorców pomocy o możliwościach wsparcia ze strony UE oraz informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy unijnej dla poszczególnych projektów i rezultatach tych działań.

Promocja

Gmina Bolimów będzie upowszechniać informacje o projektach i jego efektach przede wszystkim na obszarze jego realizacji oraz na ogólnodostępnej stronie internetowej. Informacje o projektach i Planie Rozwoju Lokalnego będą również upowszechniane na terenie Polski. Celem takiego działania jest szeroka promocja projektów oraz zachęcenie do współpracy na terenie Polski i Europy.

Działania promocyjne będą zgodne z wymogami Rozporządzenia 1159/2000/WE z 30 maja 2000 r. w sprawie środków informacyjnych i promocyjnych stosowanych przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych.

Analogicznie do przepisów Rozporządzenia 1159/2000/WE celem działań informacyjnych i promocyjnych będzie informowanie beneficjentów projektów (mieszkańców obszaru) o możliwościach jakie stwarza wspólna pomoc Unii Europejskiej oraz Państw Członkowskich, w celu zapewnienia przejrzystości takiej pomocy oraz informowanie opinii publicznej o roli, jaką pełni Unia Europejska we współpracy z państwami członkowskimi przy udzielaniu pomocy, jak również o rezultatach ich działań.

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów zapewniających efektywne wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego oraz ocena działań promocyjnych. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace działania promocyjne. Celem ewaluacji działań promocyjnych jest odpowiedź na pytania: Czy wszyscy mieszkańcy regionu mają wystarczającą wiedzę o działaniach realizowanych przez Urząd Gminy? W przypadku problemów z promocją działania powinny być korygowane w miarę zapisów projektu. Innym celem jest zapewnienie efektywnej promocji przy jednoczesnym obniżeniu jej kosztów.

W prasie lokalnej i regionalnej oraz w Internecie podawane będą systematycznie informacje na temat zaangażowania finansowego UE w realizację projektów oraz stanie zaawansowania realizacji zadań i ich efektów w ramach Planu. Sprawy związane ze środkami informacyjnymi i promocyjnymi stosowanymi przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1159/2000.

X. Współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi

1. Uwarunkowania współpracy

Fundamentem ideowym wyznaczającym podstawy współpracy państwa, w tym samorządów terytorialnych i organizacji pozarządowych jest zasada subsydiarności, zapisana w preambule Konstytucji RP. Zakłada ona, że państwo bierze na siebie tylko te zadania, których nie są w stanie rozwiązać obywatele i ich wspólnoty. Praktyczną konsekwencją przyjęcia tej zasady jest decentralizacja państwa i przekazywanie władzy lokalnej wspólnotom samorządowym. Bardzo ważnym krokiem na tej drodze jest przeniesienie znacznej części kompetencji rządu centralnego samorządom: powiatom i województwom. Obok tego procesu powinien się dokonywać proces przekazywania części kompetencji państwa obywatelom dobrowolnie zrzeszającym się dla rozwiązywania zadań społecznych. Przemawiają za tym nie tylko względy ideowe, ale i praktyczne. Nie chodzi tylko o to, że obywatele mają prawo sami definiować swoje problemy i liczyć na pomoc państwa w ich rozwiązywaniu, ale także o to, iż w wielu dziedzinach organizacje te szybciej i taniej potrafią rozwiązać problemy niż administracja rządowa i samorządowa.

Podstawowym faktem, którą winni uświadamiać sobie wszyscy samorządowcy i pozarządowcy jest to, że podmiotem ich działania są ludzie. Zarówno samorząd lokalny, jak i organizacje pozarządowe, choć w oparciu o różne podstawy (samorząd z mocy prawa, organizacje dobrowolnie) są reprezentantami społeczności. Obie te instytucje, znów w różny sposób i na różnych zasadach, dążą do wspólnego celu. Jest nim zaspokajanie potrzeb społecznych, służenie ludziom, którzy wybrali swoich przedstawicieli do tych instytucji.

Zrozumienie tego, skądinąd oczywistego faktu, nie jest wcale powszechne, a jest to przecież fundament współdziałania, w ramach wspólnej misji, jaką jest dobro społeczności lokalnej. Organizacje pozarządowe z reguły są znacznie bliżej ludzi, wyrastają w odpowiedzi na ich konkretne potrzeby. Administracja natomiast często (na całym świecie zresztą) zapomina o swojej misji, o tym, komu służy. Świadomość misji, nadanie podmiotowości ludziom uruchamia proces uwłaszczenia obywateli, przywrócenia im podmiotowości poprzez tworzenie możliwości wpływania na własne sprawy. Jednym z nurtów takiego procesu uwłaszczenia obywateli jest budowanie współpracy władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi, które pełnią funkcję uspołeczniania życia zbiorowego.

Organizacje, o czym była już mowa, powstają tam, gdzie pojawiają się niezaspokojone potrzeby. Najczęściej są odpowiedzią na problemy dnia codziennego, gdyż te właśnie są najbardziej istotne. Część organizacji w sposób świadomy pozostaje na tym poziomie

działania. To jest ich misja, tak określiły swoją rolę i miejsce: pomagać wtedy, gdy pojawia się problem. Najczęściej zresztą uzupełniają w ten sposób działania samorządu i państwa. Jednak inne organizacje starają się poszukiwać przyczyn problemów, a nie tylko łagodzić ich skutki. To jest skuteczna metoda rozwiązywania problemów, ale trudna, bo wymagająca umiejętności i wytrwałości w docieraniu do rzeczywistych źródeł problemów, spojrzenia ponad codziennością. Wiele organizacji, które w tym właśnie upatrują swoją rolę, stara się docierać do źródeł problemów i rozwiązywać je, i to zarówno w skali lokalnej, jak i ogólnopolskiej.

Nie jest to również łatwe dla samorządowców, którzy bardzo często przygniecieni są problemami dnia codziennego: dziurawymi jezdniami czy brakiem pieniędzy na wypłatę zasiłków z pomocy społecznej. Ale także wśród nich istnieje wiele przykładów starań o patrzenie na problemy w dłuższym horyzoncie czasowym i określanie celów, które odnoszą się do źródeł problemów, a nie tylko do ich skutków - w myśl twierdzenia, że lepiej zapobiegać niż leczyć. Przykładem takie podejścia do określania celów działania są Strategie i Plany Rozwoju Lokalnego w wielu gminach w Polsce.

Świadomość tego, że w działaniu najważniejsze są rezultaty wiąże się ściśle ze świadomością misji, celów. Myślenie w kontekście rezultatów podejmowanych działań wymaga planowania i to w dłuższym horyzoncie czasowym. Finansować należy nie działania, ale ich rezultaty. Dobrze znane są sytuacje, w których pewne rezultaty można osiągnąć bardzo prostymi, tanimi sposobami. Nie da się ich jednak zastosować, trzeba wybrać sposób droższy i niekoniecznie gwarantujący osiągnięcie zakładanych rezultatów, tylko dlatego, że tak mówią przepisy. To bardzo często problem administracji, którego rozwiązaniem mogą być organizacje pozarządowe, elastyczne i - między innymi dzięki temu - skuteczne w działaniu.

Władza samorządowa z mocy prawa jest gospodarzem w swojej gminie. Dobry gospodarz to nie zawsze ten, który sam wszystko potrafi zrobić najlepiej, ale przede wszystkim ten, który potrafi dobrze kierować innymi. Władze samorządowe powinny przede wszystkim tworzyć warunki do współpracy, z wszystkimi tymi, którzy działają dla dobra społeczności lokalnej, w tym z organizacjami pozarządowymi.

Organizacje potrafią osiągać założone rezultaty taniej i skuteczniej niż na przykład jednostki budżetowe, obciążone administracją i skrępowane przepisami. Jest to również, a może nawet przede wszystkim, ważne z jednego jeszcze powodu. Ludzie wtedy są szczęśliwi, gdy czują w pełni, że ich potrzeby są zaspokajane, gdy się ich nie wyręcza, wtedy, ale daje się możliwość decydowania o zaspokajaniu własnych potrzeb. Jedną z form takiego

uczestnictwa jest właśnie współpraca z organizacjami pozarządowymi, które reprezentują interesy obywateli.

Innym elementem świadomości współpracy jest uświadomienie sobie ról jakie pełnią obaj partnerzy. Oczywiście jest, że podstawą dla określania tych ról jest stan obecny, co nie oznacza, że nie można dążyć - w ramach obowiązujących reguł - do jego zmiany. Władze lokalne, w ramach bycia gospodarzem w swojej gminie, zobowiązane są do świadczenia określonego zakresu usług o określonych standardach. W przeciwieństwie do nich organizacje tworzone są dobrowolnie, same określają to co robią. W określeniu ról pomaga zidentyfikowanie i przekonanie się nawzajem o swoich atutach. Samorząd, na przykład ma możliwość kreowania warunków i regulacji dotyczących różnych sfer życia publicznego, posiada zasoby i środki na prowadzenie działań na rzecz mieszkańców, ma dostęp do różnych źródeł informacji. Organizacje natomiast są elastyczne, nie są bowiem skrupowane tyłoma przepisami co samorząd, mogą być zatem znacznie bardziej innowacyjne, mają lepsze rozpoznanie potrzeb społecznych, mogą efektywniej świadczyć usługi na rzecz mieszkańców. Dobre poznanie siebie nawzajem, określenie własnych atutów i słabości pozwala precyzyjnie określić role obu partnerów. Różnice w ich możliwościach działania i w tym czym dysponują stanowią siłę współpracy, w której obaj partnerzy mogą uzupełniać się, pomnażając efekty współdziałania.

2. Organizacje pozarządowe jako partner samorządu terytorialnego

Organizacje są reprezentantem społeczności lokalnej, wyrazicielem potrzeb, dążeń i oczekiwań tej społeczności (lub jej grup). To powoduje, że dla samorządu organizacje stanowią znakomity "pas transmisyjny", którym przepływają informacje zarówno od ludzi do samorządu, jak i od samorządu do społeczeństwa. Organizacje jako reprezentant społeczności powinny mieć zatem możliwość wypowiedzania się w sprawach ważnych dla społeczności i współuczestniczyć w podejmowaniu istotnych dla mieszkańców decyzji.

Główne formy współpracy to: stała współpraca informacyjna, konsultacje, współdział w podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe. Organizacje świadczą również, o czym była już mowa, pomoc bezpośrednią na rzecz mieszkańców społeczności lokalnej. Dysponują w tym zakresie potencjałem, wiedzą i doświadczeniami. Mogą być zatem znakomitym wykonawcą zadań publicznych, których zakres i sposób realizacji określa samorząd.

Główna forma współpracy: kontraktowanie usług organizacjom przez samorząd.

Organizacje obok wykonywania zleczanych przez samorząd zadań publicznych, proponują zupełnie niekonwencjonalne, nowatorskie sposoby rozwiązywania problemów. Pełnią funkcję innowacyjną i w tym zakresie samorząd również powinien współpracować z nimi, przede wszystkim inspirując działania innowacyjne i wspierając ich realizację.

Główne formy współpracy to: programy dotacji i inne formy wspierania organizacji.

Organizacje pozarządowe spośród innych partnerów samorządu terytorialnego wyróżniają następujące cechy:

- łączenie funkcji usługowej i reprezentacji,
- bardzo dobre rozpoznanie potrzeb, dążeń i oczekiwań społecznych,
- elastyczność podejmowanych działań, łatwość w dostosowaniu ich do potrzeb i preferencji klientów/adresatów działań organizacji,
- potencjał, przede wszystkim ludzki,
- aktywizowanie i organizowanie wokół działań organizacji społeczności lokalnej,
- możliwość pozyskiwania środków na realizację działań niedostępnych lub trudno dostępnych dla samorządu i innych partnerów,
- elastyczność w kalkulowaniu kosztów realizacji działań.

Programy współpracy najczęściej przewidują następujące formy współpracy pomiędzy samorządem i organizacjami pozarządowymi:

- konsultowanie decyzji podejmowanych przez władze samorządowe z organizacjami pozarządowymi, najlepiej w ustalonym wspólnie trybie i formie,
- zaproszenie organizacji pozarządowych do współtworzenia strategii rozwoju lokalnego, do szczególnego znaczenia nabiera w tworzeniu regionalnych planów rozwoju nowych województw samorządowych
- określenie zasad i procedur ubiegania się przez organizacje pozarządowe o dotacje z budżetu samorządowego na realizację innowacyjnych projektów służących mieszkańcom danej społeczności lokalnej,
- uwzględnianie organizacji pozarządowych w przetargach na wykonywanie zadań publicznych,
- stanowienie prawa lokalnego (uchwały Rad Samorządów), które w sposób kompleksowy określają cele, zasady, mechanizmy i formy współpracy samorządu i organizacji pozarządowych.
- różne formy wspierania działań organizacji, na przykład:

- możliwość korzystania z infrastruktury posiadanej przez samorząd; organizacje bezpłatne lub na zasadach preferencyjnych mogą korzystać z lokali, sal na szkolenia i konferencje, środków transportu
- możliwość korzystania z informacji posiadanych przez samorząd,
- możliwość korzystania z wiedzy i doświadczeń ekspertów samorządowych,
- możliwość korzystania z kanałów promocyjnych gminy,
- możliwość korzystania z kontaktów zagranicznych gminy,
- możliwość udzielania przez gminę rekomendacji dla organizacji pozarządowych,
- możliwość korzystania ze szkoleń i to zarówno w zakresie merytorycznych zagadnień, jak i w zakresie rozwoju organizacyjnego, jak też dotyczących funkcjonowania władz samorządowych, urzędu gminy, etc⁹.

⁹ Por. Tomasz Schimanek „Organizacje pozarządowe w Polsce”.

Załącznik 1. Raport monitoringowy z realizacji projektu

Załącznik 1

Raport monitoringowy z realizacji projektu

1. Tytuł projektu

.....

2. Kolejny numer raportu monitoringowego i okres objęty raportem

.....

3. Dane teleadresowe osoby przygotowującej

.....

.....

4. Opis działań zrealizowanych w okresie objętym raportem monitoringowym

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Harmonogram realizacji projektu

a) planowany

Etapy realizacji projektu	Rok 200...				Rok 200...				Rok 200...				Rok 200...			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV

b) rzeczywisty

Etapy realizacji projektu	Rok 200...				Rok 200...				Rok 200...				Rok 200...			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV

6. Działania jakie zostaną zrealizowane w najbliższym czasie

.....
.....

7. Informacje o problemach związanych z realizacją projektu

.....
.....

3. Finansowa realizacja projektu

Etapy realizacji projektu	Źródło 1		Źródło 2		Źródło 3		Razem	
	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki
RAZEM								

Załącznik 2. Tabela Ewaluacyjna

TABELA EWALUACYJNA

Metryka projektu:

Obszar strategii	
Cel strategiczny	
Program operacyjny	
Zadanie	
Koordynator	
Termin realizacji zadania	

Karta realizacji projektu

L.p.	Planowane działania - Opis i planowany termin	Podjęte działania - Opis i termin podjętych działań	Efekty	Przyczyny odchyleń	Propozycje działań
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					